

EL CARDENAL VIVES I TUTÓ (1854-1913) ASPECTES BIOGRÀFICS I PROJECCIÓ ECLESIAL

VALENTÍ SERRA DE MANRESA, OFMCap.

Enguany s'ha celebrat el cent cinquantè aniversari de la naixença de Josep Vives i Tutó.¹ Nasqué el dia 15 de febrer de 1854 a la població de Sant Andreu de Llavaneres i acabà els seus dies el 7 de setembre de 1913 a Monteporzio-Catone, prop de Frascati, essent llavors un dels cardenals més influents a la Cúria vaticana,² estimadíssim del papa

1. El dia 30 d'octubre del 2003, en l'escaiença de l'acte acadèmic «Premi Iluro» de monografia històrica (en la seva quaranta-cinquena convocatòria) oferíem, a tall d'anticipació, un tast d'aquest article dins d'una conferència, de caire divulgatiu, que fou publicada amb una nota final que diu: «l'ofereim [editada] amb algunes anotacions bibliogràfiques i referències documentals, en el mentrestant d'elaborar un treball, més extens, a publicar a petició del doctor Ramon Corts i Blay, director de la Biblioteca Balmes, a les pàgines de la prestigiosa revista de ciències historicoeclesiàstiques *Analecta Sacra Tarraconensia*». Ampliem, ací, les notes crítiques i el text de la conferència al·ludida, titulada *El cardenal Vives i Tutó: caputxí, servidor de l'Església de Roma i de Catalunya*, Mataró, Caixa Laietana, 2003.

2. Sobre el cardenal Vives i el seu influx, vegeu la biografia que escriví ANTONI M. DE BARCELONA, *El Cardenal Vives y Tutó de la Orden de Frailes Menores Capuchinos*, Barcelona-Igualada, 1916. Aquesta incidència eclesial fou testimoniada, també, per l'escriptor Josep Carner –molt vinculat als caputxins catalans– ran mateix de la mort del cardenal; vg. Josep CARNER, «En la mort del Cardenal Vives»: *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús* (= *Lo Missatger*) XXI (1913) p. 344-345: «Lleó XIII i Pius X l'han volgut al seu costat en el més íntim govern espiritual de tot el món».

Sarto, sant Pius X, que habitualment l'anomenava, en les seves converses privades, ben familiarment, «il cardinale santo». Aquest eminent pontífex, a semblança del seu predecessor Lleó XIII, venerava el cardenal caputxí fill de Llavaneres, talment un sant.

Josep Vives, nascut en el si d'una família de condició molt humil i pobra,³ era fill de Josep Vives Comas i de Caterina Tutó Garriga.⁴ Fou batejat el 19 de febrer a la parròquia de Sant Andreu de Llavaneres, amb els noms de Josep, Feliu i Jaume. Quan escassament tenia sis anys, el 1860, hagué de traslladar-se a la veïna ciutat de Mataró amb els seus pares on, en una caseta llogada ubicada al camí Ral, hi obriren un modest taller de fusteria. Ben aviat, però, el futur cardenal va haver de tastar l'amargor de l'orfenesa paterna⁵ i, també, les estretores quotidianes ocasionades per les penúries econòmiques. Per això quan començà la formació acadèmica en humanitats i lletres, hagué de fer-ho en qualitat de fàmul, o servent, al col·legi de Santa Anna (on hi fou introduït, l'any 1865, ajudat per un beneficiat de Santa Maria de Mataró, mossèn Joan Ferrer, i per un oncle seu escolapi, el pare Rafael Vives), car havia d'alternar la participació en les classes i estones d'estudi de les lliçons, amb el servei quotidià a l'altar i sagristia i, també, amb les tasques domèstiques més humils.⁶ L'any 1868, abans

3. «Fill d'humilíssima família, i nat en un poble humil de la costa catalana, Sant Andreu de Llavaneres»; vg. MIQUEL D'ESPLUGUES, *Semblances. En Maragull. El Cardenal Vives. El Bisbe Torras*, Barcelona 1916, p. 90.

4. Aquest matrimoni tingué, també, dues noies, Concepció, nascuda el 1856, que es féu religiosa de l'Institut de la Immaculada Concepció, i Mercè, nada a Mataró el 1863, que ingressà a les religioses adoratrius, i un noi més gran, Joaquim, el primogènit, nascut el 1852, que ingressà a l'orde caputxí l'any 1869, seguint els passos del seu germà, el futur cardenal, nat l'any 1854. Vg. RUPERT M. DE MANRESA, «La família del Eminentísimo Cardenal Vives»: *El Mensajero Seráfico [=MenSer.]* XVI (1899) p. 237-246.

5. Josep Vives i Comas morí el 2 de febrer de 1865 a l'Hospital de Mataró; (Ibidem, p. 242).

6. «Contaba once años cuando quedó definitivamente agregado al Colegio, medio en calidad de fámulo, medio en calidad de colegial, y sin desatender nunca ni aun la menor de las ocupaciones que se le indicaban, encontraba siempre tiempo hábil para ser el primero de las clases»; Vg. *MenSer.* XVI (1899) p. 244. Vegeu, també, *La Creu del Montseny* núm. 19 (23 juliol 1899) p. 222: «¿Diu que feya d'escolà en lo Col·legi? D'escolà y de lo que es presentava. Al dematí ajudava Misses, però entre dia'l temps que li deixavan lliure les classes, a més d'estudiar feya tots els recados» (entrevista realitzada per Valeri Serra Boldú a l'escolapi Francesc Oliva, professor de llatí al col·legi mataroní de Santa Anna).

dels estralls de la revolució dita «setembrina» –i anomenada, també, «gloriosa»– Josep Vives sol·licità l'admissió a l'Escola Pia, petició que li fou denegada perquè els religiosos escolapis no veieren en el jove ni bona presència,⁷ ni tampoc gaire talent malgrat les bones qualificacions acadèmiques. Tanmateix, ben providencialment, poques setmanes després, procedent de Guatemala, arribaria a Mataró el pare Segimon de Mataró, religiós caputxí (de la família Castañer i Seda)⁸ a la recerca de vocacions per tal d'acompanyar-les al noviciat que els frares catalans exclaustats havien instal·lat a la població guatemalenca de La Antigua, amb la finalitat de restaurar, des d'allí, quan els fos possible, la vida caputxina institucional en els territoris ibèrics. Josep Vives i Tutó, que només tenia 15 anys, juntament amb el seu germà Joaquim (dos anys més gran, que es veié obligat a retardar encara, algun temps, el viatge a Guatemala, fins que morí la seva mare, malalta i acollida en un asil de Mataró),⁹ acceptarien, l'un i l'altre, aconsellats pel religiós escolapi Agustí Dorsal, la invitació de l'esmentat pare Segimon Castanyer d'ingressar a la vida franciscanocaputxina. El jove Josep Vives, doncs, sortí de Mataró el 12 d'abril de 1869 per tal d'embarcar-se, junt amb una vintena de nois guiats pel pare Segimon, cap a Guatemala, on arribaren l'onze de juliol de 1869. A través d'unes minucioses notes de viatge, escrites pel futur cardenal Vives, esplèndidament conservades fins avui, i editades no fa

7. Sembla que tenia una mena d'incipient minusvalia a uns dits de la mà dreta (potser amb sis dits?) i, els escolapis, en llur legislació, tenien prohibit de rebre nois amb defectes físics (especialment en la parla!) que els dificultés o impedís d'impartir docència; vg. *Constitutiones Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Matriti 1833, Cap. I, art. VIII i, també, p. 10: «Loquendi gratia carent balbi, blaesi, linguaque praecipites, vel tardiores, ideoque excluendi, sicut etiam visu notabiliter laborantes».

8. Morí l'any 1884 al convent d'Arenys de Mar: «Falleció en el convento de Capuchinos de Arenys de Mar el muy Reverendo Padre Fray Segismundo de Mataró. Este venerable religioso es el último de los tres hermanos Castañer, de Mataró, a los cuales nuestra ciudad debe la propagación y fundación del Instituto de Religiosas de San Felipe Neri, o de Nuestra Señora de Lourdes»; vg. *MenSer.* II (1884-1885) p. 221-223.

9. L'any 1867 s'havia acollit, juntament amb les seves dues filles Concepció i Mercè, per mediació del seu cunyat, l'escolapi Rafael Vives, a «la Casa de Beneficencia de San José, que dirigian Religiosas Concepcionistas»; Vg. *MenSer.* XVI (1899) p. 244. Caterina Tutó i Garriga morí, als 39 anys d'edat, el dia 16 de juny de 1869. Dos anys després, a primers de juliol de 1871, Joaquim Vives partiria cap a Guatemala per tal d'ingressar a la vida caputxina.

gaire,¹⁰ sabem que, el mateix 11 de juliol, jorn en què arribaren a La Antigua, tingué lloc la cerimònia d'ingrés al noviciat d'aquells joves vinguts de Catalunya que volien experimentar la «forma vitae» dels framenors caputxins. Aquell dia, Josep Vives, a més de l'hàbit franciscà, rebria també el nom de fra Josep de Calassanç de Llavaneres, amb el qual seria conegut internacionalment.

Acabat el temps de noviciat, els neoprofessos caputxins iniciaren, sota la direcció del pare Ignasi de Cambrils, els estudis de Filosofia i Teologia que van haver d'interrompre l'any 1872, quan el Govern liberal guatemalenc expulsà, violentament,¹¹ la comunitat caputxina del convent dit «de Belén», ubicat, com ja s'ha dit, a la població de La Antigua. Els quaranta-vuit religiosos que llavors integraven la comunitat cercaren refugi a Califòrnia i, després, als Estats Units, on es subdividiren en tres grups, que prengueren distintes destinacions.¹² Fra Josep de Calassanç i els altres estudiants (que malgrat els trasbalsos de l'expulsió i viatges, prosseguiren, tenaçment, els estudis), s'encaminaren vers la Província caputxina Toulouse o Tolosa de Llenguadoc, on s'establiren l'octubre de 1872. Una volta acabats els estudis filosòfics a Tolosa, el grup dels joves estudiants caputxins fou destinat al convent de Fontenay-le-Compte, per tal d'iniciar-hi l'estudi de la Sagrada Escriptura i Teologia. En aquelles circumstàncies prou

10. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, «El Dietari del primer i segon viatge a Amèrica del P. Calassanç de Llavaneres (Cardenal Vives i Tutó)»: *Estudios Franciscanos* [= *EstFr.*] 94 (1993) p. 297-310. Aquest quadernet de notes fou emprat per Vives i Tutó per a elaborar la redacció de les «Lettres du Missions de Guatemala et de l'Equateur»: *Annales Franciscaines* 1X (1874-1876) p. 321-324, 379-382 i 487-489.

11. El futur cardenal Vives ofereix aquesta punyent descripció de l'expulsió dels religiosos: «El día 7 de junio de 1872 vinieron unos 500 soldados con 3 cañones, y rodeando antes el convento se presentaron a llamar a la portería nos intimidaron que les abriésemos la puerta. Hizimoslo y entraron dentro algunos soldados con el coronel Irungaray y pidiéndonos el nombre de cada uno, y hecho algún inventario, nos hicieron salir a las 10 de la noche y nos llevaron dentro de un cuadro de bayonetas por las calles y nos pusieron en el antiguo palacio en donde, coronada la plaza, y puestas muchas guardias tuvimos que pasar la noche sin más cama que los lladrillos»; vg. *EstFr.* 94 (1993) p. 304-305.

12. Vg. *Cronicón de la Misión de PP. Capuchinos en Centro América, ó Fundación y propagación de la Seráfica Religión Capuchina en la América Central. Por el M.R.P. Fr. Ignacio de Cambrils, asistente y lector emérito capuchino. Lo publica con notas y apéndices el P. Fr. José Calasanz de Llavaneras, religioso de la misma Orden*, Barcelona 1888, p. 228-237: «Condición y estado actual de los capuchinos que fueron sacrílegamente desterrados de Centro América».

difícils de persecució i exili, el novell caputxí fra Josep de Calassanç, afectat, a més, per una malaltia de caire nerviós, va haver d'interrompre els estudis, i mirar de recuperar-se anímicament.

En el mentrestant, el president equatorià Gabriel García Moreno havia tramitat l'establiment de caputxins a l'Equador, i fra Josep de Calassanç i la majoria de joves estudiants caputxins, pregaren de ser-hi destinats. Una volta rebut el permís del ministre general de l'Orde Caputxí, Egidi de Cortona, en el mes de juny de 1875, començaren el viatge des de França vers Amèrica. Quan arribaren a Ibarra (Equador), dissortadament acabava de morir assassinat per un complot maçònic Gabriel García Moreno. La malaltia de fra Calassanç s'agreuà encara molt més a causa de la convergència de tots aquests fets luctuosos i, durant l'octubre de 1876, hagué de retornar, novament, a la Província francesa de Tolosa, on s'establí, inicialment, al convent de Ceret i, finalment, en el de Perpinyà, on completà els estudis teològics. Poc temps després, el 26 de maig de 1877, hi rebria el sacerdoci de mans del cardenal Desprez, arquebisbe de Tolosa. Ran de l'ordenació presbiteral, la salut de fra Calassanç millorà sensiblement de totes les seves múltiples xacres nervioses i habituals crisis interiors, de les quals no es recuperaria plenament fins pocs mesos abans de la mort.¹³

Uns mesos després de l'ordenació sacerdotal, el pare Calassanç ja fou nomenat director de l'Escola Seràfica i guardià del convent de Perpinyà (18 de setembre 1878). Tanmateix, amb el decret de supressió dels ordes religiosos que promulgà el Govern francès de Jules Ferry a les darreries de l'any 1880, Calassanç de Llavaneres, juntament amb els alumnes de l'Escola Seràfica, van haver de travessar els Pirineus i establir-se, el gener de 1881, a la població d'Igualada.

Tres anys després, durant el 1884, el pare Calassanç, fou enviat a treballar a la cúria general dels caputxins, a Roma i, a petició del seu germà Joaquim M. de Llavaneres, Comissari Apostòlic dels caputxins hispanos, començaria llavors a tramitar l'abolició del Comissariat, per tal de vincular, jurídicament, els caputxins hispanos a la Cúria

13. «Morí en estat de crisi nerviosa: el seu treball intens com a secretari de cúria primer, i seguidament com a consultor de diverses congregacions romanes en les quals intervenia redactant informes, relacions, estudis, decrets, admonicions i fins esborranys d'encíclics pontificies, era per deixar extenuat qualsevol»; vg. BASILI DE RUBÍ, «El Pare Calassanç de Llavaneres i la restauració de les Províncies caputxines hispanes»: *EstFr.* 94 (1993) p. 3.

Generalícia de Roma,¹⁴ a través de l'erecció de la Província d'Espanya, dita «del Sagrat Cor».¹⁵ A partir d'aquest any començà la llarga i fecunda activitat del pare Calassanç al servei de l'Església de Roma i de Catalunya,¹⁶ i també, òbviament, de l'Orde caputxí, de manera més prioritària. De fet, en aquest any de 1884 havia començat també un procés de renovació i dinamització de l'Orde franciscanocaputxí, que coincideix amb l'inici del generalat del pare Bernat d'Andermatt, el qual sabé aprofitar molt bé les intuïcions i la gran capacitat de treball del jove caputxí de Llavaneres, al qual emprà com a conseller insubstituïble i el féu, alhora, secretari del procurador general, pare Bru de Vinay i, després, del pare Pius Sabadel de Langogne –amb qui col·laborà estretament en la redacció de l'*Analecta Ordinis*–¹⁷ obrint d'aquesta faisó, per al jove caputxí català, un camp de treball immens al servei de l'Església. En efecte, l'any 1887 ja es proposà el nom de Calassanç de Llavaneres com a Consultor de la Sagrada Congregació del Sant Ofici, i l'any 1889 Vives i Tutó passaria a formar part de la Congregació per als Ritus Orientals; el 1893 rebia el nomenament de consultor de la de Propaganda Fide; el 1894 de la Congregació del Concili; el 1895 el de consultor de la d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris

14. Vg. *Analecta OFMCap.* XXIX (1913) p. 373-374: «Instauratio unionis inter Capuccinos Hispaniae et Centrum Ordinis». Sobre el periòdic *Analecta*, vegeu, infra, nota núm. 17.

15. Vg. BASILI DE RUBI, «El Pare Calassanç de Llavaneres i la restauració de les Províncies caputxines hispanes»: *EstFr.* 94 (1993) p. 1-183. Vg., també, Valentí SERRA DE MANRESA, *Els framenors caputxins a la Catalunya del segle XIX. Represa convencional, exclaustacions i restauració (1814-1900)*, Barcelona 1998, p. 418-443: «La Província hispana del Sagrat Cor».

16. Ran de la mort del cardenal, el seu bon amic Fèlix Sardà i Salvany oferí aquesta síntesi sobre la tasca eclesial de Vives i Tutó: «El nombre, en efecto, del Rmo. P. Calasanz de Llevaneras era tan popular en nuestra tierra como respetado y hasta venerado en Roma, cuya ciudad había tenido ocasión de apreciar muy de cerca sus relevantes virtudes y talentos, y los servicios de toda clase prestados a la Santa Iglesia»; Vg. *Revista Popular [=RPop.]* 84 (1913) p. 183-186.

17. Vg. *Analecta Ordinis Minorum Capuccinorum in lucem edita iussu Rmi. P. Bernardi ab Andermatt, Fratrum Minorum Sancti Francisci Capuccinorum Ministri Generalis [=Analecta OFMCap.]*. Romae, Apud Curiam Generalitiam, any 1884. Ran de la mort de Vives i Tutó, el ministre general dels caputxins, Pacífic de Seggiano, hi féu escriure una extensa nota necrològica, amb referències a l'enorme treball del pare Calassanç en la redacció dels primers volums de l'*Analecta*. Vg. *Analecta OFMCap.* XXIX (1913) p. 341-348, 373-374 i XXX (1914) p. 26-31 i 48-59: «Necrologia. Emi. ac Rmi. Cardinalis Josephi Calasancii Vives y Tuto. Synopsis vitae».

i, l'any 1896 formà part de la comissió pontifícia —on començà a tractar amb monsenyor Merry del Val—¹⁸ encarregada de revisar la validesa, o no, de les ordenacions anglicanes, atesa la seva condició de «*viris doctrina et eruditione praestantibus*»¹⁹ i, alhora, rebé l'encàrrec de tramitar la documentació per a la declaració de sant Beda el Venerable com a Doctor de l'Església, a petició de monsenyor Wilkinson. L'any 1899, mentre ultimava la preparació del Concili Plenari Llatinoamericà, rebé l'encàrrec papal d'acudir temporalment a Lugano (Suïssa) per tal de pacificar els catòlics del Ticino, abans no comencessin, a Roma, les sessions conciliars dels prelats llatinoamericans.

Calassanç de Llavaneres tingué, tot sol, la cura de l'organització i desenvolupament del Primer Concili Plenari Llatinoamericà (que començà el 28 de maig de 1899 i acabà el 9 de juliol del mateix any), que s'aplegà a Roma per disposició del papa Lleó XIII. Fou tanta l'eficàcia i operativitat del pare Calassanç durant aquest Concili

18. Vg. Jesús MÉRIDA, «El consultor laborioso»: *Correo Interior Josefino de los Colegios de Vocaciones Eclesiásticas de San José* [= *Correo Josefino*] XVII (Núm. 201, Tortosa, octubre de 1913) p. 348: «Formó parte de las Comisiones especiales encargadas de resolver los más graves asuntos eclesiásticos [...] las delicadas cuestiones del Americanismo y validez de las ordenaciones anglicanas, conociendo con ocasión de esta última controversia al entonces Monseñor Merry del Val y laborando juntos por vez primera aquellos dos insignes españoles que, investidos más tarde de la púrpura sagrada, tanto habían de trabajar mancomunadamente por la causa de la Religión». El pare Joaquim de Llavaneres, en els afers eclesiàstics de més transcendència solia informar, a l'ensem, el seu germà i, també, el cardenal Merry del Val: «Respecto a la cuestión del Emmo. Sr. Pro-Nuncio y cualidades de que deseaba estuviere adornado su sucesor como de todo lo demás [...] Informé también de todo a mi hermano el Emmo. P. Calasanz de Llevaneras, Cardenal Vives, y al Cardenal Merry del Val»; vg. Carta de Joaquim de Llavaneres al rei Alfons XIII (Roma, 24 de setembre de 1912); còpia a l'Arxiu Provincial dels Caputxins de Catalunya [=APCC], *Fons personals: Vives i Tutó*, Lligs. A-10-1 al 22, s.f. Sobre aquestes qüestions, vegeu, també, altres aspectes complementaris, a l'obra de Ramon CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà*. Vol. I, *Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992, i Vol. II, *Fons de la Secretaria d'Estat (1899-1921)*, Barcelona 2003. A propòsit d'aquest treball «mancomunat» entre Merry del Val i Vives, suara al·ludit, Genocchi escrivia al seu amic Fracassini, el setembre de 1910, que: «la maggioranza tra i membri del S[anto]. U[fficio]. è presto fatta con Vives y Tutó, Merry dal Val ed altri simili». Vg. Carta de G. Genocchi a U. Fracassini (Nàpols, 22 setembre 1910); citada per P. SCOPPOLA, *Crisi modernista e rinnovamento cattolico in Italia*, Bologna 1961, p. 356.

19. Vg. *Analecta OFMCap.* XV (1899) p. 219.

Plenari que, totalment satisfets el Romà Pontífex i els bisbes americans de l'organització i bon funcionament, fra Calassanç conclogué les sessions de l'esmentat Concili Plenari presidint-lo com a Cardenal de la Santa Romana Església.

El 19 de juny de 1899, el framenor caputxí, pare Calassanç de Llavaneres, rebia la notificació del nomenament de membre del Sacre Col·legi Cardenalici, quan només comptava amb 45 anys d'edat. Des d'aquest moment, la seva vida serà una dedicació total al servei, primer del papa Lleó XIII i després de Pius X. En el Consistori papal, secret, celebrat el dia 19 de juny de 1899, es prengué el determini de nomenar cardenal de l'Església «Josephus Calas Sanctius Vives, sodalis Franciscalis capulatus».²⁰ Era el darrer d'una llista d'onze prelats més. En aquest mateix Consistori es produí, també, el nomenament del doctor Morgades com a bisbe de Barcelona (en substitució de l'arenyenc Jaume Català i Albosa, el qual feia poc havia mort); i es preconitzà com a bisbe de Vic el doctor Torras i Bages, a causa del trasllat del Dr. Morgades a la Seu de Barcelona.²¹

Consta el refús i estranyesa inicials que manifestà el pare Calassanç de Llavaneres, bella testimoniança de la seva humilitat i captivença franciscana, tal com escau als framenors caputxins que han de maldar per tal de viure, amb coherència, llur vocació franciscana, al servei de l'Església. En una crònica de l'època, hi llegim com li fou comunicada, al pare Calassanç, la notícia de la seva promoció al cardenalat:

«El Rmo. P. Calasanz hallábase trabajando, como de costumbre, en una de las oficinas [de la Sagrada Congregación] del Santo Oficio, cuando, a eso de las once, llegó un enviado del Papa, portador del Billeto, por el que dicho Padre era creado Cardenal de la Santa Iglesia Romana. El Curiado, al entregar el Billeto al

20. Vg. *Analecta OFM Cap.* XV (1899) p. 197: «Ex allocutione Sanctissimi in Consistorio 19 junii 1899 habita».

21. Vg. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona* XLII (1899) p. 229-230: «La Diócesis de Barcelona está de enhorabuena. Su Santidad en el último Consistorio le ha dado por Padre a uno de sus más preclaros hijos, el Excmo. e Ilmo. Sr. Dr. D. José Morgades y Gili, y ha sublimado a otros dos hijos suyos esclarecidos, elevando a la Sagrada Púrpura con el título de Cardenal-Diácono de la Santa Romana Iglesia, del título de San Adriano, *in urbe*, al Rdmo. P. José de Calasanz Vives y Tutó, Definidor General de la Orden de Menores Capuchinos, nacido en San Andrés de Llavaneras el 15 de febrero de 1854, y preconizando Obispo de Vich al Rdmo. Dr. D. José Torras y Bages».

Cardenal recién creado, díjole, en nombre del Papa, que Su Santidad [León XIII] le había elevado a tan alta dignidad por sus grandes méritos y reconocida virtud. El nuevo Cardenal contestó que aceptaba esa dignidad inmerecida a su humildísima persona, ya que así lo quería la Santa Sede, y que daba al Santo Padre las más rendidas gracias por tan singular prueba de estimación».²²

Cal indicar que, quan el papa Lleó XIII decidí promoure al cardenalat fra Calassanç de Llavaneres, coneixia, a bastança, les qualitats i la gran capacitat de treball d'aquell jove caputxí català; així com sabia, també, els èxits i l'excel·lent exercici en la realització de diverses responsabilitats al servei de l'Església i de l'Orde caputxí. Amb tot, malgrat els mèrits que acumulava el pare Calassanç, la motivació més immediata de la seva promoció al cardenalat hem de cercar-la, tal com ja al·ludíem, en l'eficaç organització de les sessions de treball del Primer Concili Plenari Llatinoamericà. Efectivament, el llarg treball previ d'estudis preparatoris, els materials aplegats, l'estructuració i organització de les sessions conciliars, donaren al pare Calassanç un prestigi màxim, tant, que el delegat apostòlic d'Haití, monsenyor Giulio Tonti, afirmà que el pare Calassanç, ell tot sol, era l'ànima de tot aquell Concili Plenari.²³

La imposició de la birreta cardenalícia s'escaigué el dia 21 als salons del Consistori, i la notificació oficial de la promoció al cardenalat tingué lloc, segons el costum d'aquells anys, en l'espaiós saló de les beatificacions on, el 22 de juny de 1899, el Papa hi rebé el jurament de fidelitat dels nous cardenals. A partir del dia 19 de juny, quan es conegué

22. Vg. *MenSer.* XVI (1899) p. 257 i, també, *Analecta OFMCap.* XXX (1914) p. 30: «Die 19 junii, circa hora undecimam antemeridianam, in aedibus S.R.U. Inquisitionis, durante consessu Rmorum. Consultorum, terminato Secreto Consistorio adlatum fuit Rmo. P. Josepho Calasancio Secretariae Status rescriptum, quo illi nuntiabatur promotio ad Sacram purpuram in praedicto secreto Consistorio modo a Summo Pontifice facta».

23. Vg. *Acta et Decreta Concilii Plenarii Americae Latinae in Urbe celebrati Anno Domini MDCCCXCIX.* Romae, Typ. Vaticana, 1900; *Appendix ad Concilium Plenarium Americae Latinae Romae celebratum Anno Domini MDCCCXCIX.* Romae, Typ. Vaticana, 1900. Vg., també, RUPERT M. DE MANRESA, «El Cardenal Vives y el Concilio Plenario de la América Latina»; *EstFr.* (extr. 1913) p. 92-99, i *Diario de Barcelona* núm. 187 (6 de juliol de 1899) p. 7564: «Fue el arzobispo de Haití, Mgr. Tonti, encareciendo cuanto debía el Concilio a su gran saber y a su incansable laboriosidad», etc.

la promoció al cardenalat del caputxí Calassanç de Llavaneres, es succeïren diversos actes d'adhesió i homenatge al nou purpurat. Els bisbes sudamericans formularen un plebiscit d'elogis. També a la Cúria Generalícia dels caputxins (on llavors residia el pare Calassanç), i a l'ambaixada espanyola, s'organitzaren festes de felicitació i d'acció de gràcies. A l'església de Sant Ignasi de Roma, el 28 de juny de 1899, hi hagué una solemne celebració promoguda pels assistents al Concili Plenari Llatinoamericà, i per la colònia hispanoamericana de Roma, amb discurs de monsenyor Ángel Jara,²⁴ i amb la presència de Rafael Merry del Val, ambaixador d'Espanya a la Santa Seu.

Un fet, indubtablement volgut pel Papa, és que la dignitat cardenalícia de fra Calassanç de Llavaneres anés annexa al títol de l'Església de Sant Adrià «in tribus foris»,²⁵ regida pels frares mercedaris, i on es venera la imatge de la patrona de Barcelona, la Mare de Déu de la Mercè. Cal fer esment de la gran devoció que Vives i Tutó professà, tothora, a la Mare de Déu de la Mercè; una filial devoció mariana testimoniada, àdhuc, per les anotacions manuscrites en estampes d'ús personal del prelat caputxí. Per exemple, en una estampa datada el 1884 (poc abans d'anar a Roma, quan ja s'havia acomiadat del convent caputxí d'Igualada), hi ha una nota que diu: «N. Sra. de las Mercedes. Perla de Barcelona, la visitaron N.P.S. Francisco y Sto. Domingo. 24 Set. 1884. O Maria, o.p.n.»²⁶.

El dia 2 de juliol de 1899, el novell purpurat Vives i Tutó prengué possessió de la seva església diaconal, tot escoltant un cordial discurs de benvinguda pronunciat pel pare general dels mercedaris, en el qual

24. Vg. *Discurso pronunciado por su excelencia Monseñor Ramón Ángel Jara, Ilmo. Obispo de S. Carlos de Ancud, en la iglesia de San Ignacio de Roma, con motivo de la solemne fiesta organizada por las colonias hispano-americanas para celebrar la exaltación a la púrpura sagrada del Eminentísimo Cardenal José de Calasanz Vives, religioso español de los menores capuchinos, y con asistencia de los Rmos. Padres del Concilio Latino-Americano, en el octavario de San Luis Gonzaga. 28 de junio 1899.* Roma, Imp. Salesiana, 1899.

25. Vg. *Analecta OFMCap.* XV (1899) p. 220: «Emmo. Cardinali Josepho Vives et Tuto Sancti Adriani Diaconi Cardinalis denominationem concessit et assignavit».

26. Entre els llibres de la biblioteca personal del cardenal, hom hi troba, per exemple, l'obra d'Amadeu PUJOL, *Descenso de la Santísima Virgen a Barcelona*. Barcelona, Ed. J. Gili, 1907, prologada pel canonge Jaume Collèll, terciari franciscà vinculat als caputxins. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *El Terç Orde dels Caputxins. Aportacions del laïcat franciscà a la història contemporània de Catalunya (1883-1957)*, Barcelona 2004, p. 488-489.

manifestava una gran satisfacció pel fet que un framenor caputxí fill de Llavaneres, hagués esdevingut «cardenal de San Adrián, por ser iglesia dedicada a la Virgen de las Mercedes, patrona y titular de la Diócesis de Barcelona, y regida por los religiosos mercedarios, de fundación tan catalana»²⁷. En l'acta de la presa de possessió, hi signà, a més del ministre general dels caputxins, pare Bernat d'Andermatt –i altres personalitats– el seu gran amic²⁸, i futur col·lega en la lluita antimodernista, monsenyor Rafael Merry del Val Zulueta (fill del ja esmentat ambaixador Rafael Merry del Val) el qual, essent secretari d'Estat, es mostrà molt sol·lícit envers la salut del cardenal Vives²⁹ i, molt sovint, consultava el cardenal caputxí en afers de gran transcendència eclesial,³⁰ alhora que Joaquim M. de Llavaneres es valia, també, de l'amistat del seu germà cardenal amb el secretari d'Estat del Vaticà per tal d'obtenir favors i la reconeixença pontificia d'actituds polítiques i eclesials ultraconservadores.³¹

27. Vg. «Discurso del Rmo. P. General de los Mercedarios», pronunciat el 2 de juliol de 1899 i publicat a: *MenSer*: XVI (1899) p. 251-252. Complementàriament, vegeu, també, ANTONI M. DE BARCELONA, *El Cardenal Vives y Tutó...* p. 220-221.

28. Aquesta amistat la testimonia, per exemple, l'escriptor Josep M. de Sagarra: «Dió la casualidad que aquel día era el onomástico del cardenal [Rafael] Merry del Val, y el cardenal Vives nos presentó a aquel otro príncipe extraordinario. Eran los dos cardenales en aquel momento las dos figuras quizás más eminentes de la curia romana»; vg. *Diario de Barcelona* (25 abril 1954) p. 7. Complementàriament, vegeu, també, Josep M. de SAGARRA, *Memòries*, Barcelona 1954, p. 528: «[Vives i Tutó] amb el Secretari d'Estat, cardenal Merry del Val, formaven el duo hispànic, de sòlida hegemonia en la Roma d'aquell temps», etc.

29. Fra Odó de Villafranca (Doroteo Cerdán Ruete, † Roma 1935), religiós llec al servei del cardenal, i confident del pare Joaquim de Llavaneres, escrivia, el novembre de 1903: «Esta tarde ha entrado a visitar en la celda al Emmo. [cardenal Vives] el Emmo. Sr. Secretario de Estado Merry del Val. Su Santidad se ocupa en preguntar a todas las personas adeptas al Emmo. [cardenal Vives] cuando van a visitarle»; vg. Carta d'Odó de Villafranca a Joaquim M. de Llavaneres, 23 novembre 1903 (APCC, ibidem, Llig. A-10-21, s.í).

30. Vg. la carta «reservada» de Merry del Val a Vives i Tutó, (Roma 12 octubre 1912), en la qual li manifesta: «Tengo conocimiento del documento secreto y creo indispensable habre detenidamente con V.E. sobre el asunto. Estoy a su disposición el día y a la hora que más le convenga» (APCC, ibidem, Llig. A-10-1 i ss).

31. Per exemple, vegeu, la carta de Joaquim M. de Llavaneres a Rafael Merry del Val (Roma, 20 novembre 1912): «Es gravísima y profundísima la herida en los corazones de Maura y otros insignes católicos conservadores el ver que se continúa diciendo 'es pecado el ser conservador' y otras cosas por el estilo del Magistral de Sevilla y sus imitadores. Estas doctrinas teológicamente falsas, y sumamente injurio-

I, a la ciutat de Barcelona, ¿quin ressò tingué aquest nomenament? Jacint Verdaguer li dedicà una poesia, datada «el dia de Sant Bonaventura [14 de juliol] de 1899», i que després publicà dins del recull titulat *Ayres del Montseny*;³² i una de les primeres notificacions públiques ens l'ofereix, com veurem més avall, a tall d'anticipació —o filtració informativa— la llavors molt divulgada *Revista Popular*, dirigida per Fèlix Sardà i Salvany, terciari franciscà estretament vinculat als caputxins catalans de la restauració³³ i, alhora, molt admirat per Vives i Tutó, que li mostrà simpatia, afinitat ideològica i recolzament,³⁴ tal com ho proven els textos epistolars adreçats per Calassanç de Llavaneres al doctor Sardà i Salvany, i tal com ho manifestà el mateix Sardà ran la mort de Vives i Tutó³⁵. Per exemple, en una carta «reservada» datada a Manresa el 21 de juliol de 1885, Vives i Tutó animava Sardà a continuar «en el mismo camino con ardor, sin temor, y sin pensar en los últimos dolorosos incidentes, pues me consta que no hay nada contra los católicos intransigentes, a pesar de ciertas apariencias. Todo esto con gran reserva, esperando antes no vuelva a Roma tener el

sas para dichas personas, es indispensable sean oficialmente desautorizadas»; (APCC, ibidem, Llig. A-10-1 i ss). Complementàriament, vegeu, també, R. CORTS I BLAY, *Regests de la documentació...* Vol. II, docs. 115 i 202.

32. Els versos comencen d'aquesta faísó: «Quan a l'Escola Pia de Mataró, etc.»; vg. *Ayres del Montseny. Poesies de Mossèn Jacinto Verdaguer*, Barcelona 1901, p. 26-29: «Al Cardenal Vives».

33. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *Els framenors caputxins a la Catalunya del segle XIX...* p. 464-465 i, també, *La Província de framenors caputxins de Catalunya: de la restauració provincial a l'esclat de la guerra civil (1900-1936)*, Barcelona 2000, p. 175-176 i 274.

34. El pare Rupert M. de Manresa, que fou secretari personal del cardenal Vives fins l'any 1904, relligà el volumet verdaguerià titulat *La fugida a Egipte* (Barcelona 1893) —que conté una dedicatòria manuscrita de Verdaguer adreçada al futur cardenal: «J.M.J. al M.R.P. Joseph [Calassanç] de Llevaneras, son afm. amich que a ses oracions se encomana. L'autor»— juntament amb opuscles de Sardà i Salvany procedents de la biblioteca personal del pare Calassanç de Llavaneres: *El liberalismo es pecado. Cuestiones candentes*, 7ª ed. (Barcelona 1887); *Religió y regionalisme, ó Catalunya per nostre Senyor Jesucrist. Conferència llegida en l'Acadèmica Catòlica de Sabadell lo dia 9 de matx de 1892 per D. Feliu Sardà y Salvany*, (Barcelona 1892). Aquest volum miscel·lani es conserva a la BHC, Sig. 15-2-15.

35. «La *Revista Popular*, que recibió del P. Calasanz de Llevaneras, antes y después de su elevación a la Dignidad Cardenalicia, singulares muestras de cariñosa protección, se asocia al duelo de sus hermanos de hábito, y principalmente de su buen hermano carnal, el Rdo. P. Fr. Joaquín»; Vg. *RPop.* 84 (1913) p. 163-164.

gusto de hablar con Vd.» El caputxí de Llavaneres acabava la carta manifestant-se «contadísimo admirador y amigo».³⁶ Semblantment, consta, també, la gran admiració que Vives i Tutó professà al polemista francès –també terciari franciscà– monsenyor Louis-Gaston de Ségur³⁷ i, per això, molt encertadament, el prestigiós historiador de Lovaina, Roger Aubert, posà en relació el cardenal Vives i Tutó amb la ideologia que emergí del moviment integrista capitanejat per Sardà i Salvany.³⁸

En efecte, a les pàgines de la *Revista Popular* del dia 25 de maig de 1899, pràcticament un mes abans de la celebració del Consistori papal, curiosament, ja «filtrava», recolzant-se en bones fonts d'informació, que: «Noticias autorizadíssimas de Roma nos dan ya como oficial la próxima elevación de nuestro ilustre compaisano, Rmo. P. Calasanz de Llavaneras, a los honores de la Sagrada Púrpura en el inmediato Consistorio».³⁹ Poc després, aquesta mateixa *Revista Popular*,⁴⁰ com també el diari degà de la premsa hispana, el *Diario de*

36. AHSIC, Carta de Calassanç de Llavaneres a Fèlix Sardà i Salvany (Manresa, 21 juliol 1885); *Fons Sardà i Salvany* núm. 760. Aquest text epistolar fou publicat, íntegrament, per Joan BONET i Casimir MARTÍ, *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques (1881-1888)*, Barcelona 1990, p. 380-381.

37. Ho testimonià el futur bisbe de Barcelona, doctor Modrego, essent estudiant a Roma, poc després de la mort de Vives i Tutó. Vg. *Correo Josefino* XVII (1913) p. 306-308.

38. Vg. R. AUBERT, «Pío X y la reforma conservadora», dins: *Manual de Historia de la Iglesia*, dirigit per H. JEDIN, Vol. VIII (Barcelona 1978) p. 545-546: «Sobre todo gozaba de gran influencia la triada siguiente, severamente enjuiciada: en primer lugar el capuchino Vives y Tutó, procedente del grupo de integristas españoles del que surgió el libro *El liberalismo es pecado*», etc.

39. Vg. *RPop.* 56 (1899) p. 324: «Respetuoso parabién». Atesa aquesta informació, el doctor Torras i Bages, essent encara prevere, s'apressà a felicitar els caputxins d'Igualada: «Lo convent de caputxins d'Igualada, y tot Catalunya, s'alegraran de un modo particular al veure son Restaurador lo primer, a son Fill la segona, l'il·lustre menoret de Llevaneres alsat a la summa dignitat del senat august de la Iglésia Catòlica»; carta de J. Torras i Bages a Àngel d'Igualada, 10 juny 1899 (APCC, *ibidem*, Llig. A-10-1 i ss).

40. Vg. F. SARDÀ Y SALVANY, «El Cardenal Vives»: *RPop.* 56 (1899) p. 388-389. Més d'un mes abans, el dia 17 de maig, fra Odó de Villafranca, confident a Roma del pare Joaquim de Llavaneres, n'havia anticipat la notícia: «Con gran alegría de mi alma participo a V.P.Rma. la noticia de que Su Santidad ha pensado elevar en el próximo Consistorio que según noticias se celebrará el 12 ó 19, o poco después, del próximo mes de junio a su amado hermano y Padre mío espiritual, al Cardenalato» (carta d'Odó de Villafranca a Joaquim M. de Llavaneres, Roma 17 de maig de 1899; APCC, *ibidem*, llig. A-10-14, s.c.).

Barcelona, juntament amb d'altres periòdics, se'n felicitaven i van dedicar moltes pàgines, amb llargs articles, enaltint la personalitat egrègia del nou cardenal. Algunes revistes foren molt exagerades en els elogis, com *El Mensajero Seráfico*, que havia fundat a Madrid l'any 1883 el seu germà Joaquim de Llanerxes, i en l'exemplar col·leccionat pel qui fou el primer secretari personal, el pare Rupert M. de Manresa, hi llegim aquestes lloances, de to exageradament barroc: «Al primer purpurado capuchino español, al que ha sido alma, columna y presidente honorario del Concilio Plenario Latino-Americano. Al Eminentísimo y Reverendísimo Padre José Calasanz, Cardenal Vives i Tutó, ornamento de la Iglesia Católica, gloria de la religión capuchina»,⁴¹ etc.

Dins d'aquest ambient d'exagerat entusiasme, en saber-se la notícia de la promoció al cardenat del pare Calassanç, la població d'Igualada, tot d'una, declarà Josep de Calassanç Vives i Tutó fill adoptiu en memòria del seu sojorn a la població com a guardià (o superior) del nou convent que hi bastiren els frares de la Província francesa de Tolosa; així com, també, la seva població natal, Llanerxes, s'afanyà a dedicar-li un carrer i a col·locar una placa commemorativa a la parròquia,⁴² i anys més tard, el 1926, un monument.⁴³

41. Vg. *MenSer.* XVI (1899) p. 225.

42. Aquesta inscripció lapidària diu: «In hac ecclesia parochiali, / die XV [XIX!] Febr. Ann. MDCCCLIV / fonte baptismatis renatus est / Emmus. ac Rmus. D. Fr. Josephus / Calasancius Vives et Tutó / Ord. Min. Capuccinorum / S. Rom. Eccles. Cardinalis erectus / a Leone XIII Pont. Max. / die XIX Junii Ann. MDCCCXCIX»; Vg. *RPop.* 56 (1899) p. 406. Rere la mort del cardenal s'inaugurà, també, una làpida a la casa nadiua, el 19 de setembre de 1913, en ocasió dels solemnes funerals celebrats a la parròquia de Llanerxes, on predicà el doctor Mas, canonge magistral de Barcelona i futur bisbe de Girona, tot afirmant que «La muerte de tan ilustre Príncipe de la Iglesia ha causado profunda impresión en toda la cristiandad»; vg. *La Hormiga de Oro. Ilustración Católica* XXX (1913) p. 517 i 615.

43. Ran de la mort del cardenal es projectà, a Roma, un monument a Vives i Tutó; Vg. *El Adalid Seráfico* [= *AdSer.*] XIV (1913) p. 470: «Un monumento al insigne Cardenal Vives y Tutó. La colonia española de Roma ha abierto una suscripción para erigir un monumento en honor del Cardenal Vives. La encabezan S.S. el Papa y el Cardenal Merry del Val», etc. Semblantment, a Llanerxes, l'any 1926, per iniciativa de mossèn Font, rector, es projectà, també, un monument que dissenyà el prestigiós arquitecte vigatà Josep M. Pericas, amb una superba escultura de Josep M. Camps i Arnau. Les obres del monument es vegeren interrompudes –i malmeses– durant els anys de la guerra civil. Vg. *Lo Missatger* XXXV (1927) p. 174 i, sobretot, *Catalunya Franciscana* [= *CatFr.*] 5 (1927) p. 141-143: «Un monument al cardenal Vives». L'any 1954, en l'escaïença del centenari de la naixença del cardenal, es reprengueren les obres, però el monument restà, tanmateix, inacabat.

Efectivament, ran de la promoció al cardenalat del pare Calassanç de Llavaneres, el 19 de juny de 1899, l'Ajuntament de la seva població nadiua s'aplegà en sessió extraordinària i es prengueren alguns acords. En el llibre d'actes del consistori hi llegim:

«Acta de felicitación suscrita por el Ayuntamiento Constitucional de San Andrés de Llavaneras, con motivo de la promoción a cardenal del P. José C. de Llavaneras en 19 de junio de 1899 [...] en el día de hoy ha sido elevado al Cardenalato el P. José Calasanz de Llavaneras, natural de este pueblo y nacido en 15 de febrero de 1854, gloria de nuestra querida patria y hombre ilustre; haciéndose acreedor a tan alto honor, no merced a influencias ni intrigas políticas, sino por sus méritos puramente personales de virtud y sabiduría. Por tanto, propone el señor Presidente asista oficialmente este Ayuntamiento a las solemnes funciones religiosas que se celebren en la iglesia parroquial el día 29 de los corrientes; se invite por esta Alcaldía al vecindario, al objeto de dar mayor realce a los festejos que irán acompañados de orquesta, contratada al efecto por este Ayuntamiento; colocar una lápida de mármol conmemorativa de la fecha del nacimiento del Emmo. Cardenal Vives en la propia fachada de la casa núm. 9 de la calle del Medio, de este pueblo, a cuya vía pública propone el cambio de nombre por el de calle del Cardenal Vives, en perpetua memoria del ilustre purpurado [...] Igualmente acordóse expedir testimonio de la presente acta, cuyo documento, con atento oficio y debidamente autorizado, se remita al Emmo. Card. Vives en Roma para su satisfacción y perpetuo recuerdo de éste, su pueblo natal».⁴⁴

Entre els escrits laudatoris publicats en aquella avinentesa, cal destacar les cartes dels bisbes electes de Barcelona i Vic, doctor Josep Morgades i el doctor Josep Torras i Bages, respectivament.⁴⁵ Calassanç

44. Vg. *MenSer.* XVI (1899) p. 255-256: «Anno Dni. MDCCCLIV in hac domo natus est Emmus. ac Rmus. D. Fr. Josephus Calasantius Vives et Tutó, Ord. Min. Capuccinorum. S. Rom. Eccles. Cardinalis creatus a Leone XIII Pont. Max. Die XIX Junii Ann. MDCCCXCIX». En aquestes festes commemoratives, hi predicà el cosí germà del cardenal, fra Ildefons de Vilassar, caputxí de la Província de Tolosa de Llenguadoc; vg. *RPop.* 57 (1899) p. 14.

45. Vg. J. MORGADES, «La humildad del P. Calasanz premiada con la dignidad de cardenal», *MenSer.* XVI (1899) p. 226. Vg., també, *La Semana de Igualada* (Supl. 20 juny 1899) p. 6: «Carta del Ilmo. Sr. Obispo electo de Vich, Dr. José Torras y

de Llavaneres, ran del seu nomenament com a cardenal, fou designat, immediatament, membre de diverses Congregacions Romanes (en algunes de les quals ja havia actuat com a consultor). Aquestes foren les Congregacions del Sant Ofici, de Bisbes i Regulars, de Propaganda Fide, de l'Índex, de Ritus i d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris; així com membre de la Comissió d'Estudis Bíblics,⁴⁶ Preservació de la Fe, i comissió per a la Unió de les Esglésies Orientals.

Lleó XIII estimava molt entranyablement la persona del cardenal Vives i, des de la seva condició de terciari franciscà, volgué que Calassanç de Llavaneres, cardenal Vives, 'il cardinale santo' li donés la benedicció, dita «de Sant Francesc», poc abans d'expirar.⁴⁷ Però, qui millor connectà amb «il cardinale santo», fou el papa Giuseppe Sarto, Sant Pius X, ànima bessona del cardenal Vives, amb qui visqué, molt a fons, la comunió d'ideals i la visió sobrenatural de l'Església.⁴⁸ De fet, fou a petició del papa Pius X que el cardenal Vives intervingué tan directament en la redacció del decret *Lamentabili* i de l'encíclica *Pascendi*,⁴⁹ en què es condemnà el modernisme

Bages, con motivo de la promoción a la dignidad Cardenalicia del Emo. y Reverendisimo P. José Calasanz de Llevaneras».

46. Sobre l'actuació de Vives i Tutó en aquesta comissió pontificia, el doctor Agustín Rodríguez, canonge lectoral de Toledo, escrivia, l'any 1913, en ocasió de la mort del cardenal: «Tampoco es para nadie un secreto que, dentro de la Comisión Bíblica, fué uno de los miembros que más influyeron en la preparación y publicación de esta serie de decisiones, encaminadas a mantener el sentir tradicional de la Iglesia contra las audacias demoleadoras del modernismo»; vg. *Correo Josefino* XVII (1913) p. 337.

47. «Conformemente al desiderio espresso ieri sera, Sua Santità, alla presenza di Monsignor Pifferi, Suo sagrista e Suo confessore, ha ricevuto oggi, festa di S. Bonaventura, dell'Ordine Serafico, l'Emmo. Cardinal Vives y Tuto, il quale ha impartito all'augusto infermo la bendizione di S. Francesco, con le annesse indulgenze di cui sono ammessi a fruire i fratelli Terziari»; vg. *Osservatore Romano* (15 luglio 1903), i *Analecta OFMCap.* XXX (1914) p. 49.

48. Així ho testimonia fra Odó de Villafranca, el religiós caputxí al servei personal del cardenal: «El Papa tiene muy buenas relaciones con el Emmo. y que me consta le ha mandado hacer algunos trabajos particulares» (carta d'Odó de Villafranca a Joaquim M. de Llavaneres, Roma, 25 febrer 1904; APCC, *ibidem*, llig. A-10-14, s.c.).

49. «Es de todos sabida la parte que tuvo el Cardenal Vives en esta lucha [antimodernista] y su participación aun en la redacción del Decreto *Lamentabili* y en la Encíclica *Pascendi*»; vg. ANTONI M. DE BARCELONA, *Ante el monumento al cardenal Vives y Tutó. Notas Biográficas*, Llavaneres 1950, p. 9, i sobretot, vg., id., *El Cardenal Vives i Tutó*, Barcelona 1916, p. 255-285. J. Rivière atribueix al cardenal Vives la redacció dels aspectes morals de dita encíclica: «Le P. Jean-Baptiste [Lemius]

teològic⁵⁰ l'any 1907, tal com restà testimoniats, a bastament, ran mateix de la mort de Vives i Tutó⁵¹ i com pot comprovar-se, també, examinant

ajouta que la partie morale de l'encyclique avait été confiée au cardinal Vives, *persona gratissima* auprès de Pie X»; vg. J. RIVIÈRE, «Qui rédigea l'encyclique Pascendi?»: *Bulletin de Litterature Ecclésiastique* 47 (1946) p. 154. Vg., també, J.B. LEMIUS, *Catecismo sobre el modernismo, según la Encíclica 'Pascendi Dominici Gregis' de S.S. el Papa Pío X*. Barcelona, Ed. Gili, 1908. Joan Bta. Lemius (1851-1938), oblat de Maria Immaculada, era germà i col·laborador assidu de Josep Lemius (1860-1923), de la mateixa congregació, un dels redactors principals de la *Pascendi*; vg. S. TRAMONTIN: «La repressione del modernismo», dins *Storia de la Chiesa*, Vol. XII-2 (Milà 1990) p. 279: «Redattore per la parte dogmatica fu il Padre Lemius degli Oblati di Maria Immacolata, e per quella pratica il Cardinale Vives y Tutó».

50. «Era muy grande su celo antimodernista y el gran amor que nos tenía, y no contento con sus continuas exhortaciones y repartirnos muchos números del *Sentinella antimodernista*, como queriendo perpetuar sus avisos, haciéndolos provechosos a los compañeros de España, quiso que se escribiesen en el *Correo Josefino* aquellas célebres *Cartas a un Director* que él inspiró y que casi llevó a cabo en su parte formal, a pesar de sus importantes ocupaciones, y con las que confinó de nuevo su celo infatigable a defender la fe de los ataques modernistas»; vg. E. DELGADO, «Intransigente con el error»: *Correo Josefino* XVII (1913) p. 326-330. El caputxí Serafin de Ausejo, en la setmana d'estudis sobre el cardenal Vives, organitzada a Barcelona els dies 21-26 abril de 1954 –en l'escaiença del centenari de la naixença del purpurat caputxí– tractà, molt ponderadament, sobre «El Cardenal Vives y el Modernismo», amb notícies i documentació aportades per Agatangelo da Langasco el qual, malgrat la seva gran influència al Vaticà, no aconseguiria poder examinar els esborranys redaccionals de l'encíclica *Pascendi* i del decret *Lamentabili*. Sobre aquesta qüestió, vegeu la carta d'Agatangelo da Langasco a Pacífic de Vilanova (Frascati, 3 desembre 1953): «Quando alla consultazione degli schemi della *Pascendi* e del *Lamentabili*, ho fatto qualche assaggio per sapere se sia possibile. Ma la ritengo cosa disperata... A parte la materia delicata, resta sempre la difficoltà di mettere in giro proposte e controproposte della legislazione della Chiesa», car Serafin de Ausejo, per tal de preparar la seva ponència, havia escrit a l'arxiver dels caputxins catalans, Pacífic de Vilanova, que: «Sólo con estos medios no se puede hacer un trabajo medio que merezca la pena. Por otra parte, yo no podría hacer más que el aspecto bíblico del modernismo, no el teológico. En consecuencia creo que lo más práctico sería que V.P., por medio del P. Melchor de Pobladora, o directamente con la Vaticana (o donde se conserven los autógrafos del Cardenal Vives), obtuviera para esta Provincia fotogramas de los autógrafos, incluso de los esquemas impresos de la *Pascendi* y *Lamentabili*, con anotaciones marginales del cardenal» (APCC, ibídem, Llig. A-10-1 i ss). El pare Antoni M. de Barcelona escriví que els modernistes, ran de la *Pascendi*, giraren «tots els seus despsits contra el Cardenal Vives, considerant-lo com el fautor de la condemnaió pontificia. Ell, però, restà impassible perquè era senzillament un servidor de l'Església»; vg. *CatFr* 5 (1927) p. 142.

51. Per exemple, el doctor Agustín Rodríguez, canonge lectoral del capítol

els continguts de les dotze *Cartas a un Superior de Seminario*, escrites contra els perills del modernisme teològic,⁵² que el cardenal Vives i Tutó ja començà a publicar mentre es redactava l'encíclica *Pascendi*.⁵³

El modernisme teològic fou un efecte de conjunt en el qual cal distingir un seguit de causes convergents d'ordre científic, històric, filosòfic i teològic que, finalment, acabarien provocant una forta crisi a l'interior de l'Església, que esclatà obertament a partir del decret *Lamentabili sane exitu* (3 de juliol de 1907) i, sobretot, de l'encíclica *Pascendi dominici gregis* (8 de setembre de 1907), inspirada pels cardenals Vives, Merry del Val i De Lai, i redactada pel pare Joseph Lemius, amb la directa col·laboració del futur cardenal Billot (en els aspectes doctrinals), i del cardenal Vives i Tutó (en els aspectes jurídics i pràctics). En efecte, Vives i Tutó, que coneixia molt bé els continguts i perills del modernisme,⁵⁴ mentre s'enllestia la redacció del text final

catedralici toledà, ran mateix de la mort del cardenal Vives escrivia: «Recuerdo haberle oído una plática, creo que en el año 1903 —cuando todavía en España no se conocía otro modernismo que las extravagancias de unos cuantos literatos mal avenidos con la gramática y el sentido común— en la que hizo un análisis de las tendencias peligrosas de ciertos escritores franceses y alemanes. Pocos años después, aquellas ideas del Cardenal quedaban consagradas en el *Syllabus* de los errores modernistas (= decreto *Lamentabili*) y en la encíclica *Pascendi*. Por algo han dicho los periódicos estos días que el cardenal Vives fué uno de los colaboradores del Papa en estos documentos memorables»; vg. *Correo Josefino* XVII (1913) p. 336-338. Vegeu, també, això que escriví el pare Antoni M. de Barcelona: «Tothom sap la part que prengué el Cardenal Vives en l'esfondrament del modernisme teològic, una de les qüestions més greus que han agitat el món intel·lectual modern»; vg. *CatFr.* 5 (1927) p. 142.

52. «El mismo celo por la santa formación del clero fué el que le inspiró las preciosas cartas, ya conocidas de los lectores del *Correo Josefino* [...] Al mismo celo debe su origen la publicación de las *Cartas a un Superior de Seminario* que con ocasión del movimiento modernista vieron la luz en nuestro *Correo [Josefino]* con la firma de *José María*»; vg. Pascual GALINDO, «Su celo por la formación del clero»: *Correo Josefino* XVII (1913) p. 312-316. Vg., també, *Analecta OFMCap.* XXX (1914) p. 51: «Ille propriis scriptis ditaverat *Cartas a un Superior de Seminario*, circa errores modernismi, quas subscripsit *José María*», etc.

53. La prestigiosa revista de ciències eclesiàstiques milanesa *Scuola Cattolica*, comentà, molt elogiosament, la condemna del modernisme teològic; vg. *Estratto dal periodico La Scuola Cattolica di Milano* titulat: *Altri appunti di critica biblica*, Monza, Tip. Artigianelli, 1910, p. 85-86: «Giusta condanna degli errori dei modernisti pronunciata dal S. Padre Pio X».

54. El pare Antoni M. de Barcelona, estudiós i biògraf del cardenal Vives, descrivia el modernisme teològic d'aquesta faísó: «Proteïforme i caòtica heretgia, que volia fer evolucionar el catolicisme cap el racionalisme»; vg. *CatFr.* 5 (1927) p. 142.

de l'encíclica *Pascendi*, repartia als estudiants del Colegio Español, de Roma, exemplars del *Sentinella antimodernista* i, alhora, amb el pseudònim de «José-Maria», començava a divulgar els principals continguts –i perills– del modernisme teològic a través de les ja esmentades *Cartas a un Director de Seminario*, publicades a les pàgines del *Correo Josefino* (durant els mesos de juny i desembre de 1907), revista publicada a Tortosa pels operaris diocesans. En la primera d'aquestes cartes hi escriví: «Tenga por muy sospechosos los escritos, libros y revistas de sabor progresista, reformista o modernista, de ideas y proposiciones a la moderna, de frases a la moda»,⁵⁵ un toc d'alerta prou indicatiu del que seria aquest complex –i dolorós– període de la història eclesiàstica, que es veié estigmatitzat per les sospites, les restriccions i limitacions en el camp de la reflexió i investigació eclesiàstica, tal com ho han posat en relleu diversos estudiosos de la història eclesiàstica d'aquest període. En efecte, a principis del segle vintè es passaren uns anys de molta temença, especialment ran de la creació, l'any 1909, de la «Sodalitium Pianum», o «Lliga de Sant Pius V» (coneguda també amb el nom de la «Sapinière»), organització secreta d'espionatge antimodernista fundada per Umberto Benigni, col·laborador del cardenal Gaetano De Lai, i amic, també, dels germans Vives i Tutó, i del pare Rupert M. de Manresa⁵⁶ i molt admirat, en la seva tasca d'historiador, pel pare Miquel d'Esplugues, el qual féu traduir al castellà alguns treballs de monsenyor Benigni –inicialment publicats en llengua italiana dins la

55. Vg. J.C. VIVES I TUTÓ, «Cartas a un director de Seminario»: Suplement de la revista *Correo Josefino* (Tortosa, juny 1907) p. 1 i ss.

56. Umberto Benigni demanà de col·laborar amb el cardenal Vives i amb el pare Rupert en la correcció de les proves de l'edició de les *Opera Omnia* de sant Albert el Gran; vg. la carta de monsenyor Benigni a Rupert M. de Manresa (Roma, 24 gener 1902), amics, també, de Jules Saubat, col·laborador de Benigni i secretari del «Sodalitium Pianum» (a petició, segons E. Poulat, del cardenal Vives). Hi ha correspondència entre Joaquim de Llavaneres i Jules Saubat. Per exemple, en una carta datada a Roma el juliol de 1916 li manifesta que «Après sa lettre me son arrivés les faumeaux... mais tard... bien tard... [...] ils son été reviés aux cardinaux que vous savez...» (carta de J. Saubat a J. de Llavaneres, Roma, 16 de juliol de 1916; APCC, ibídem, llig. A-10-14, s.c.). En aquest mateix fons documental hi ha una tarja personal de monsenyor Benigni, sense datar, que diu: «Per i più distinti rispetti, ringraziamenti ed auguri di Mons. Umberto Benigni, Sottosegretario per gli affari straordinari della Segreteria di Stato al Revmo. Padre [Joaquim] Vives y Tutó»; (APCC, ibídem, s.c.).

Miscellanea di Storia Ecclesiastica e di Studi Ausiliari— per tal de divulgar-los des de la revista *Estudios Franciscanos*,⁵⁷ que llavors publicaven els caputxins de Sarrià.

Els adeptes al modernisme teològic volien forçar la transformació de l'Església per tal d'adaptar-la als temps moderns, en un agosarat intent de racionalització de la fe cristiana, tot filtrant els continguts sobrenaturals de la revelació amb la metodologia racional i positivista, que tant el cardenal Vives com la resta dels caputxins de Catalunya rebutjaren tothora mostrant-se antimodernistes⁵⁸ i adeptes al papa Pius X. Per això no és pas gens estrany que, l'any 1910, a petició del bisbe Torras i Bages,⁵⁹ en l'escaiença del centenari de Balmaes, el cardenal Vives oferís un premi al millor treball teològic que, amb textos de Jaume Balmaes i de Joan Duns Scot, refutés els principals errors modernistes.⁶⁰ Aquest premi el guanyà el caputxí català Francesc de Barbens⁶¹, de la comunitat de Pompeia. Aquesta contribució del cardenal Vives a la lluita antimodernista fou posada en relleu, de manera ben explícita, pel pare Miquel d'Esplugues, ran de la mort del papa Sarto, l'agost de 1914, en una circular adreçada als caputxins de Catalunya:

57. Vg. Umberto BENIGNI, «Las deformaciones populares de la realidad histórica»: *EstFr.* I (1907) 152-159 i 223-228.

58. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, «Franciscanisme cultural i modernisme teològic dels framenors caputxins de Catalunya»: *Analecta Sacra Tarraconensia* 73 (2000) p. 391-427.

59. Vg. la carta del bisbe Torras i Bages al cardenal Vives (Vic, 11 d'agost de 1910): «Entre todos los Prelados a quienes estos días escribo invitándoles al Centenario de Balmaes ha de ocupar Vuestra Eminencia el lugar primero». Un mes després (Vic, 14 de setembre de 1910), una volta acabat el congrés balmaesià, li escriví de nou tot manifestant que: «Concluidas ya las solemnidades del Centenario de Balmaes, le pongo estas líneas para darle cuenta del éxito de las mismas, para corresponder al interés que Vuestra Eminencia ha tomado en ellas [...] Me olvidaba de decirle que el premio de Vuestra Eminencia ha sido adjudicado al P. Barbens, capuchino». Aquestes cartes han estat editades per Jaume Medina; vg. *Epistolari de Josep Torras i Bages*, vol. IV (Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1997) p. 144 i p. 158-160. El bisbe Torras i Bages, per la seva banda, publicà, amb data 29 de gener de 1908, una pastoral contra els perills del modernisme teològic; vg. *La vida (Escoli de la Enciclica Pascendi). Instrucció Pastoral del Ilm. Sr. Dr. D. Joseph Torras y Bages, bisbe de Vich*. Vic, Imp. Anglada, 1908.

60. Vg. *MenSer.* XXVIII (1910) p. 700.

61. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *Franciscanisme cultural i modernisme teològic...* p. 413.

«Nosaltres, alumnes d'aquesta Província de Catalunya, encara tenim un altre motiu per sentir profundament la pèrdua de Nostre Santíssim Pare [Pius X]; i és l'estretíssima compenetració en l'obra restauradora de l'Església i àdhuc els lligams de la més íntima amistat personal que durant quasi tot lo seu Pontificat, uniren el Vicari de Crist i aquell fill il·lustre d'aquesta Província, el mai a bastament plorat Cardenal Vives. Màrtirs de la fe en les lluites contra el Modernisme, abans de cumplir-se un any, tots dos se junten en l'eternitat, com visqueren santament agermanats en defensa de l'Església».⁶²

Complementàriament, cal indicar que, entre la documentació personal de Vives i Tutó, hi ha diverses cartes pastorals de prelats italians, anotades pel cardenal caputxí⁶³ que, per llur contingut antimodernista fou integrat tant en les al·ludides *Cartas a un Superior de Seminario* com, també, en el text de l'encíclica *Pascendi*. D'altra banda, entre els documents i llibres de Vives i Tutó hi ha, alhora, pastorals de prelats «modernitzants» o progressistes, com el de Cremona, Jeremies

62. ACPomp., *Circulars*, capsa 37: circular de Miquel d'Esplugues als frares caputxins de Catalunya (Sarrià, 20 d'agost de 1914), s.f.

63. Vg., per exemple, *Lettera circolare dell'Episcopato delle Province di Vercelli e Torino al venerando clero. Avvertimenti diversi*. Novara, Tip. Vescovile, 1905, que conté un apartat titulat «Modernismo nel clero» (a les p. 24-37), on trobem una indicació manuscrita del cardenal Vives que diu «*Modernismo, p. 24, etc.*». Vg., també, la carta pastoral del cardenal-arquebisbe de Milà, Andrea Carlo, titulada '*In novitate vitae ambulemus*'. *Per la santa quaresima del 1907*, Milà 1907; *La difesa della fede. Lettera Pastorale al clero ed al popolo della città e archidiocesi di Catania per la Quaresima del 1906*. Catania, Tip. di Giacomo Pastore, 1906; *Il modernismo. Lettera pastorale dell'archivescovo di Acerenza e Matera per la quaresima del 1906. Notificazioni*, Matera 1906; *Lettera al clero della città ed archidiocesi di Torino*. Torí, Tip. Salesiana, 1907, etc.

64. Fundà associacions eclesials a favor dels obrers; bisbe d'agosarades iniciatives pastorals, fou força incompès per bona part dels prelats i clerecia del seu temps. A l'obra de Frederic RAURELL, *L'antimodernisme i el cardenal Vives i Tutó*, Barcelona 2000, p. 396, Bonomelli és presentat com «una de les ments més lúcides i obertes de l'episcopat italià del temps».

65. Vg. la carta del cap dels secretaris de Pius X, Giovanni Bressan, al cardenal Vives (Vaticà, 19 de febrer de 1905) on llegim: «Il Santo Padre mi ordina di trasmettere all'Eminenza vostra un esemplare della Pastorale di Mons. Bonomelli, perchè, Ella abbrà la bontà di leggerla e suggerire con tutto suo comodo, che cosa deve fare Sua Santità per rimediare al gravissimo scandalo» (APCC, ibídem, Llig. A-10-I i ss).

Bonomelli,⁶⁴ autor d'una pastoral, l'any 1905, que fou examinada –i censurada críticament– per Vives i Tutó⁶⁵ a petició del papa Pius X, poc abans d'esclatar la crisi modernista. Finalment, entre els llibres llegits per Vives i Tutó hom hi troba obres d'autors integristes i reaccionaris. A més, habitualment, el cardenal de Llavaneres rebia i llegia les obres de Sardà i Salvany, especialment la *Revista Popular* i, àdhuc, la publicació integrista titulada *El Siglo Futuro*,⁶⁶ i tingué una bona relació amb don Cándido i don Ramón Nocedal, principals caps del moviment integrista hispà.⁶⁷ L'any 1908, la Santa Seu encarregà a Vives i Tutó la redacció d'unes «Normes» per tal de moderar les posicions integristes del *Siglo Futuro* i, ahora, assolir la unió catòlica en el camp polític.⁶⁸ Aquestes «Normes», escrites per Vives i Tutó i promulgades per Pius X, resolgueren el «vot de consciència» en les eleccions del temps de la Solidaritat Catalana.

En aquesta brevíssima aproximació a l'obra eclesial de Vives i Tutó des de la seva condició de cardenal de la Santa Romana Església, cal esmentar el treball gegantí que realitzà, en solitari, com a primer prefecte de la nova Congregació de Religiosos,⁶⁹ que ell mateix hagué de vertebrar i organitzar per primera vegada,⁷⁰ quan es creà l'any 1908.

66. Vg. Carta de Calassanç de Llavaneres al seu germà Joaquim de Llavaneres (Roma, 24 de novembre de 1884 ?): «Recibo *Siglo*, pero no *Semana*. No olvides mis encargos sucesivos» (APCC, ibídem, Llig. A-10-1 i ss).

67. Vg. la carta de Cándido Nocedal, en nom del seu fill Ramón, al pare Calassanç de Llavaneres (Madrid, 27 de novembre de 1882): «De gran consuelo me ha servido la carta a que en nombre de mi hijo le contesto. Calumnias groseras, insultos feroces, todo se pone en juego contra nosotros [= els integristes!], y singularmente contra mí» (APCC, ibídem, Llig. A-10-1 i ss). Per exemple, quan, l'any 1903, el cardenal Vives publicà l'*Expositio in Orationem Dominicam*, envià un exemplar dedicat a Ramon de Nocedal, cap dels integristes espanyols, i a Fèlix Sardà i Salvany: «Hoy he pasado el día en hacer paquetes del *Pater Noster*. Entre otros, se ha dignado mandar el Emmo. una copia al Sr. Nocedal y otra al Dr. Sardá. V. Rma. no ha quedado en olvido» (carta d'Odó de Villafranca a Joaquim M. de Llavaneres, Roma, 20 de gener de 1903; APCC, ibídem).

68. Vg. *EstFr.* (extr. 1913) p. 177 i, també, J. BONET I BALTÀ, *L'Església catalana de la Il·lustració a la Renaixença*, Montserrat 1984, p. 283-294.

69. Una primera valoració l'oferí el pare EVANGELISTA DE MONTAGUT, «El Cardenal Vives canonista y su labor al frente de la Congregación de Religiosos»: *EstFr.* (extr. 1913) p. 65-74.

70. Vg. *EstFr.* II (1908) p. 642: *El primer Prefecto de la nueva Congregación de Regulares* on, els caputxins catalans, manifestaren que: «Sólo el nombre y la historia del cardenal Vives son ya de suyo todo un programa».

Des d'aquesta Congregació el cardenal Vives ajudà a l'estructuració i reconeixença pontificia de moltes de les nostres congregacions religioses, masculines i femenines, fundades en aquell activíssim ferment fundacional de la inquieta Església de la Catalunya del segle dinovè.⁷¹

Caldria referir-nos, també, a la sol·licita preocupació que el cardenal mostrà, tothora, envers la formació del clergat, especialment en el «Colegio Pio Latino Americano»⁷² i, sobretot, en el «Colegio Español de San José»,⁷³ llavors ubicat al palau Altemps, on a partir de 1906 Vives i Tutó hagué de fixar la seva residència habitual a petició del Papa.⁷⁴ Inicialment, però, sojornà provisionalment a l'església de Sant Nicolau Tolentino, fins que li fou habilitada part de l'edifici de la nova Cúria Generalícia dels framenors caputxins, edificada a la via Buoncompagni número 160 de Roma; allí el seu germà carnal, pare Joaquim M. de Llavaneres, hi agençà unes sales de rebre, com també les estances i l'oratori privat del purpurat caputxí. En una crònica de l'època, hi llegim la següent descripció de la primera residència del cardenal Vives:

«Están las habitaciones del Cardenal en el primer piso del ala izquierda y quedan distribuidas de la manera siguiente: alcoba del Cardenal, tres recibimientos, comedor, cocina, capilla y cuatro celdas para la servidumbre. Ésta se compone de un gentil hombre o guardia noble, que pertenece a la aristocracia romana, maestro de ceremonias, el *servo* y el capellán caudatario para la capamagna de diez metros y medio. Tiene además Secretario, para

71. Vg. Archivio della «Sacra Congregatio pro Religiosis», ASCRel: *Regestum Regularium*, [Prefetto Card. Vives, Segretario Mons. Sbarretti], (anys 1909-1913).

72. Vg. J. BALCELLS CANELA, *La formación del clero latinoamericano según el cardenal Vives y Tutó. Estudio de sus aportaciones al Concilio Plenario Latinoamericano (1899)*. Roma, Athenaeum Romanum Sanctae Crucis, 1994.

73. Els estudiants del Col·legi Espanyol li deien «il Collegiale Maggiore» o, també, «il Collegiale delle barbe»; vg. *Correo Josefino* XVII (1913) p. 303-304.

74. El dia 4 de juliol de 1906, el cardenal Merry del Val escriví al pare Bernat d'Andermatt, ministre general dels caputxins, tot manifestant-li el desig papal que el cardenal Vives deixés de residir a la Cúria Generalícia dels caputxins per tal de sojornar al Col·legi Espanyol (carta conservada a l'APCC, ibídem, Llig. A-10-1 i ss). Vegeu, també, MIQUEL D'ESPLUGUES, *Semblances...* p. 108: «Volgué el Papa que el nostre Purpurat es mudés al 'Palazzo Altemps', propietat de la Santa Seu, i cedit en usdefruit a la Iglésia espanyola».

cuyo oficio ha asumido su eminencia al guardián [del convento] de Sarriá, Reverendo P. Ruperto de Manresa, que es al mismo tiempo uno de los Secretarios empleados en la Curia Generalicia. La capilla está dedicada a la Divina Pastora, que está representada en un magnífico cuadro, hecho al efecto para la capilla por uno de los mejores artistas de Roma».⁷⁵

En efecte, durant l'estiu de l'any 1899, una volta promogut al cardenalat el pare Calassanç de Llavaneres, el nou cardenal cridà a Roma⁷⁶ el pare Rupert M. de Manresa, i el nomenà secretari particular;⁷⁷ càrrec que alternà amb el de secretari del procurador general, a la Cúria Generalícia dels caputxins⁷⁸. Rupert M. de Manresa, al costat del purpurat caputxí adquirí una gran influència eclesiàstica, i els prohoms⁷⁹ i prelats⁸⁰ de Catalunya, molt sovint, se'n servien.

75. Vg. *MenSer.* XVI (1899) p. 253-254: «Residencia del Cardenal».

76. A Roma treballà, com a secretari del Procurador General, a la Cúria Generalícia dels caputxins: «[Ruperto M. de Manresa, se halla] actualmente en Roma con el cargo de Secretario del Emmo. Cardenal Vives y Secretario del Rmo. Procurador General [Jucundus de Montone]»; vg. *MenSer.* XVIII (1901) p. 60.

77. Aquest càrrec el conjugava amb les tasques de secretari del Procurador General de l'Orde, tal com podem llegir-ho en les taules capitulars emanades de la congregació definitòria dels dies 7, 8 i 9 de juny de 1900: «Religiosos que resideixen a Roma: Emm. i Rdm. Fr. Josep Calassanç, Cardenal Vives i Tutó, de Títol de Sant Adrià Màrtir; M.R.P. Rupert M. de Manresa, Secretari de la Procura General». En les taules capitulars del juliol de 1903 hi llegim: «Religiosos que resideixen a Roma: M.R.P. Rupert Mª de Manresa, Secretari del Emm. i Rdm. Cardenal Vives i Tutó, i Custodi General Primer» (APCC, Llig. A-4-22, s.f).

78. Manuel Duran i Bas, a inicis de l'any 1900, felicitava el pare Rupert per aquesta doble secretaria: «Le felicito por el doble cargo que tan mercedamente desempeña Vd. en esa, y en el cual tan buenos servicios prestará a la Iglesia y a nuestra Patria»; carta de M. Duran i Bas a Rupert M. de Manresa, 7 gener 1900; (APCC, *Fons personals: Rupert M. de Manresa*, Llig. B-10-12, s.f). Es conserven cartes de Mons. Alexandre Bavona, des de la Nunciatura de Madrid, adreçades al pare Rupert com a «Secretario General Capuchino». L'any 1902 deixà aquest càrrec de secretari general, i féu només de secretari del cardenal Vives, fins l'any 1904, en què tornà a Barcelona.

79. Per exemple, Manuel Duran i Bas, sabedor de la gran influència que el pare Rupert havia adquirit al costat de Vives i Tutó, li encarregà de donar la felicitació pel nou any a diversos prelats: «Sírvasse transmitirla, por igual motivo a los Emmos. Sres. Cardenales Rampolla, Cretoni, Nava y Vives, cuando tenga la ocasión de verlos»; carta de Duran i Bas a Rupert M. de Manresa, 5 febrer 1902 (APCC, *ibídem*, Llig. B-10-12, s.f).

80. El bisbe Torras i Bages, juntament amb el cardenal Casañas, en foren dels

Tanmateix, ran de la mort del papa Lleó XIII, i amb l'adveniment de Pius X al papat,⁸¹ elegit el dia 4 d'agost de 1903, alguns mesos després, una volta acabada la tasca de preparació de les festes jubilars del cinquantenari de la definició dogmàtica de la Immaculada Concepció de Maria, el pare Rupert seria rellevat del càrrec de secretari del cardenal Vives. Algú pensa que això fou motivat perquè es considerava perniciosa la relació del pare Rupert amb alguns biblistes titllats de «modernistes»,⁸² però segons la testimoniança del mateix Rupert M. de Manresa, fou per mor de la seva delicada salut i, segurament, per

principals beneficiats. Per exemple, mentre el pare Rupert i el cardenal Vives tramitaven el nomenament del doctor Cortès com a bisbe auxiliar de Barcelona, monsenyor Salvador Casañas escrivia, amb agraïment: «un millón de gracias por el interés que se toma Vd. por todo lo mio, le agradezco, etc.»; Carta del cardenal Casañas al pare Rupert, 29 juny 1902 (APCC, *ibidem*, Llig. B-10-12). En canvi, l'arquebisbe de Tarragona es dolia de l'excessiva influència (i ingerències!) del cardenal Vives i el seu secretari en l'Església de Catalunya, sobretot ran de la concessió del Pal·li a la seu de Barcelona: «Cuánto a lo que me dice respecto de las incidencias de esta Metropolitana quedo enterado de las gestiones que Vd. y su Emcia. el Cardenal Vives practicaron para minorar el mal efecto de ciertas tendencias. No se ocultará a su criterio que yo debo mirar por el honor de esta ilustre Sede y cumplir con las indicaciones que se me han hecho al defenderla. No tengo otro deseo de que me dejen tranquilo para cuidar de mis diocesanos y de la provincia [eclesiástica] en cuanto lo permitan las circunstancias» (APCC, *ibidem*, Llig. B-10-12: carta de Tomàs Costa i Fornaguera a Rupert M. de Manresa, 19 de juny de 1904).

81. Ran de la mort e Vives i Tutó, en el periòdic italià *Corriere della Sera* s'escriu que «Pio X vide in lui [Vives i Tutó] un elemento prezioso, sicuri, di principi e d'idealità simili ai suoi»; text reproduït a *EstFr.* (extr. 1913), p. 181. El secretari del cardenal Vives, ran de l'elecció de Pius X, escrivi: «Para mi estaba en vista Sarto y Rampolla. Sarto es hombre independiente, muy observador, muy maduro, piadosísimo, varón de gran corazón, y modesto sobre toda ponderación. Piensa y no quiere parecer que piensa, obra y no quiere parecer que obre» (carta de Rupert M. de Manresa a Joaquim M. de Llanerres, Sant Hilari Sacalm, 13 d'agost de 1903; APCC, *ibidem*, llig. A-10-14, s.c.).

82. El pare Rupert fou força obert en la visió de la pastoral, i també en l'acció social d'inspiració franciscana, però força conservador doctrinalment. Del modernisme només n'acceptà l'estètica de les arts. En plena crisi modernista escrivi: «Dado el sentido preciso y grave que ha tomado el vocablo modernista, ahora sobre todo después de la Encíclica *Pascendi* de Pío X, no lo apliquemos a nadie por solo indicios vagos y flotantes, o sin la capacidad y saber indispensables para discernir el modernismo condenado de un modernismo muy lícito, amparado, alentado y bendecido por la Iglesia»; vg. RUPERT M. DE MANRESA, *Religión y Cultura* (Barcelona, 3 maig 1908), pròleg a *El Embajador de Cristo*, p. LVI.

tal de dur a terme la fundació del Santuari de Pompeia a l'avinguda Diagonal de Barcelona.

Cal esmentar que, mentre Rupert M. de Manresa estava al càrrec de la secretaria del cardenal Vives, amb força freqüència, i en nom del purpurat català, preparà audiències pontifícies per als pelegrins hispans i catalans, de les quals en fou beneficiari, entre d'altres,⁸³ el bisbe Morgades. També ajudà el cardenal Vives a endegar la Pontifícia Comissió Bíblica,⁸⁴ creada l'any 1902. Per això, ateses tantes coneixences i bones relacions, quan se'l remogué l'any 1904 del càrrec de secretari del cardenal —el bisbe Torras i Bages se'n planyí molt, tot i afirmar que «la Providència tot ho fa bé»—⁸⁵ ja d'immediat el pare Rupert seria promogut, alhora, en la seva brillant carrera eclesiàstica, car intervingué directament, en tant que membre de la comissió, en la directa preparació del Jubileu de la Immaculada, en l'escaiença del cinquantenari de la definició dogmàtica, com a representant de les llengües hispàniques, tal com més amunt ja s'al·ludia i, també, en el mateix any de 1904, fou escollit membre titular de l'Acadèmia Romana de Religió. Tanmateix, el retorn a Barcelona fou un fet irreversible, car a les darreries de 1904 el pare Rupert s'establia ja a Barcelona,⁸⁶ on

83. Manuel Duran i Bas, el mes d'octubre de 1900, felicitava el pare Rupert per l'èxit que assolí un pelegrinatge català a la ciutat de Roma, en ocasió del Jubileu, on participà el bisbe Morgades: «He conversado largamente a su llegada con el Dr. Morgades, quien ha venido muy satisfecho del éxito de la peregrinación catalana»; carta de Duran i Bas a Rupert M. de Manresa, 13 octubre 1900 (APCC, ibídem, Llig. B-10-12, s.f.).

84. Amb l'adveniment, el 4 d'agost de 1903, de Pius X al pontificat, Rupert M. de Manresa, l'estiu de 1904, fou allunyat del costat del cardenal Vives, sembla que per l'influx que presumiblement hauria desplegat, entorn del purpurat caputxí, per tal d'integrar a la Pontifícia Comissió Bíblica, com a consultors, alguns biblistes amics, de tarannà més aviat progressista com el framenor observant irlandès David Fleming (1851-1915), el reverend Ferdinand Prat (1857-1938), i el dominicà Marie-Joseph Lagrange (1855-1938), fundador de la *Revue Biblique* i de «l'École Pratique d'Études Bibliques», de Jerusalem.

85. El bisbe Torras i Bages es dolgué molt d'aquesta remoció: «Amich Pare Rupert: rebo la seva carta y no sé si alegrar-me o entristir-me de la notícia que em dóna. Un bon amic, a tot arreu fa servey. A Roma és clar que era un aussiliar generós y actiu de lo que interessava a aquestes Diócesis: a Barcelona, ab sa il·lustració, talent y estudi podrà contribuir a la millor formació literària dels jóvens religiosos de son venerable Institut. La Providència tot ho fa bé»; carta de Josep Torras i Bages a Rupert M. de Manresa, 25 octubre 1904 (APCC, ibídem, Llig. B-10-12, s.f.).

86. Ho testimonia la carta del cardenal Segna a Rupert M. de Manresa (Roma, 5

publicava la segona part de *La Virgen Maria en la literatura hispana*, i també el *Libro de la Concepción Virginal atribuido al Beato Raimundo Lull*,⁸⁷ com a fruits de les seves recerques immaculistes, elaborades mentre era membre de la comissió pontificia del Jubileu de la Immaculada, presidida per monsenyor Radini-Tedeschi.

D'altra banda, seria molt interessant d'estudiar, com ja s'ha dit, l'enorme treball desenvolupat pel cardenal Vives, a favor dels religiosos de Catalunya, des de Congregació de Religiosos que presidia –en morir l'any 1913 era protector de 68 instituts– així com estudiar, a fons, les aportacions personals a la codificació del Dret Canònic.⁸⁸ Seria bo, també, que algun recercador de casa nostra s'aproximés als arxius vaticans per tal de recopilar i regestar la immensitat d'esborrany, minutes, memorials i d'altres documents de treball del cardenal Vives que testimonien i certifiquen la participació directa en

novembre 1904): «Este año viendo que su vuelta aquí se atrasaba aun más de lo acostumbrado, estaba con el presentimiento de que mi sospecha iba a realizarse, que Vd. había tomado la resolución de quedarse allí [en Barcelona]. Pero, confieso, esto me pesa, pues me priva de la vecindad de una persona, que por su inteligencia y benevolencia para conmigo merece y posee toda mi más distinguida consideración y afición; mas abrigo la confianza de que el apartamiento no llegará, a borrar de su memoria, sobre todo en sus oraciones» (APCC, *ibidem*, Llig. B-10-12). S'ha escrit que el cardenal Segna, de gran rigorisme jurídic, i Prefecte de la Congregació de l'Índex des de l'any 1907, «era una figura temible per als intel·lectuals catòlics francesos»: vg. F. RAURELL, *L'antimodernisme i el cardenal Vives i Tutó*, Barcelona 2000, p. 106.

87. La nota introductòria d'aquest volum, estampat a la impremta Subirana durant l'any 1906, fou enllestida a Barcelona el dia primer d'octubre de 1905. La llicència eclesiàstica fou concedida el dia 11 de desembre de 1905, per monsenyor Ricard Cortès, bisbe auxiliar de Barcelona.

88. El doctor Federico Roldán, canonge de Sevilla, poc després de la mort de Vives i Tutó, el presentava com un dels canonistes més eminents, tot afirmant que: «El Cardenal Vives y Tutó era *tutto* en las congregaciones romanas, era, como se suele decir, el alma. Tan universal era su justa y reconocida fama de canonista, llegando a afirmar el sapientismo Wernz, hoy General de la Compañía de Jesús, que era el mejor canonista de nuestros días: vg. *Correo Josefino* XVII (1913) 346. El dia 2 d'abril de 1904 el cardenal Rafael Merry del Val, Secretari d'Estat, comunicava al cardenal Vives que havia estat nomenat membre de la Pontificia Comissió per a la codificació del Dret Canònic»: (APCC, *Fons personals: Vives i Tutó*, Llig. A-10-1 al 22). Una primera aproximació a les aportacions de Vives i Tutó a les tasques codificadores del dret canònic l'oferí el caputxí AGATANGELO DA LANGASCO, «El Cardenal Vives y la codificación del Derecho Canónico»: *Revista Española de Derecho Canónico* 10 (1955) p. 457-475 i, també, *EstFr.* 57 (1956) p. 161-182.

l'elaboració de documents⁸⁹ durant el pontificat del papa Sarto, així com, també, la gran vàlua dels seus treballs i accions positives a favor de l'Església de Catalunya,⁹⁰ especialment les fructuoses gestions efectuades, l'any 1902, per tal d'evitar la remodelació de les diòcesis de Catalunya⁹¹ i també, evitar que s'imposés el decret del comte de Romanones que obligava a les escoles l'ensenyament del catecisme en castellà,⁹² així com els fecunds esforços per tal d'evitar que el doctor Torras i Bages fos allunyat de la seu de Vic.⁹³ Semblantment, seria

89. Per exemple, l'any 1905, monsenyor Giovanni Bressan, capellà papal i cap dels secretaris particulars del papa Pius X, escrivia una nota remissòria al cardenal Vives amb aquesta indicació: «Lo scrivente ha l'incarico dal Santo Padre di transmettere all'Eminenza Vostra Rvma. le unite bozze di stampa e di pregarla a farvi le correzioni e le aggiunte, che credà necessarie»; vg. Carta de G. Bressan a J.C. Vives Tutó (Vaticà, 27 de maig de 1905) (APCC, *Fons personals: Vives i Tutó*, Llig. A-10-1 al 22, s.f). La premsa de l'època estava al corrent del fort influx de Vives i Tutó al Vaticà, ja abans de ser promogut al cardenalat: «Fuera Vd. al Vaticano y por maravilla no habría tropezado con el P. [Calasanz de] Llavaneras saliendo de los aposentos del Papa, o del gabinete íntimo del cardenal Secretario de Estado, llamado para iluminar con su claro talento, con su mirada penetrante y segura, áridos y trascendentales negocios de la Iglesia. Llame a las puertas de cualquier Congregación romana y en todas partes dará Vd. con el P. Llavaneras, y en todas le dirán que esperan su dictamen»; vg. *Diario de Barcelona* núm. 187 (6 juliol 1899) p. 7563, etc.

90. El seu secretari personal, pare Rupert M. de Manresa, ran de la mort del cardenal, testimonià que mai no abandonà l'ús quotidià de la llengua catalana: «Vivia de continuo la patria. En pocos corazones el amor a la tierra catalana, a su lengua –que nunca dejó– a su historia, a sus leyendas y a sus tradiciones y matices ha logrado mayor culto y dominio»; vg. *Boletín Dominical. Iglesia de Pompeya* IV (1913) p. 203. Semblantment, l'escriptor Josep Carner, manifestà que: «El seu prestigi avalà a Roma la lleialtat catalana; i sort d'ell que esvaí prejudicis»; vg. *Lo Missatger* XXI (1913) p. 345. També, el bisbe Torras i Bages, declarà que el cardenal Vives fou un «català insigne que mai no oblidà i sempre amà tendrament el seu país» (ibídem, p. 347).

91. L'any 1902, Julián G. San Miguel, ministre de Gràcia i Justícia, elaborà un projecte governamental de reforma del Concordat, que comportava la supressió d'algunes diòcesis que no fossin caps de província; proposta que afectava els bisbats de Vic, Solsona, Urgell i Tortosa; vg. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona* Vol. XLIV (1902) p. 529-534: «Exposición dirigida al Gobierno por el Emmo. Sr. Cardenal Obispo y su Cabildo, protestando del proyecto de Reforma del Concordato» i, també, vegeu J. BONET i BALTÀ, *L'Església catalana de la II lustració a la Renaixença*, Montserrat 1984, p. 269-270: «Vives i Tutó intervé en la greu problemàtica religiós-política de Catalunya (1901-1913)».

92. J. BONET i BALTÀ, ibídem, p. 270-273: «Romanones imposa el catecisme en castellà a les escoles de Catalunya».

93. L'abril de 1909, el cardenal Vives demanà al cardenal Rampolla que deturés el desastrós projecte de traslladar el bisbe Torras i Bages de Vic a Burgos; vg. R.

també molt convenient, i profitosa, l'anàlisi i avaluació de la seva obra publicada, que esdevé la més corprenedora testimoniança de la seva immensa capacitat de treball i síntesi, aplegada en setanta-vuit títols que, ajuntats en prestatgeries, formen ja una petita biblioteca.

La primera obra impresa del pare Calassanç, la redactà i preparà des del convent caputxí d'Igualada, i fou publicada a Barcelona l'any 1881, quan el pare Calassanç tenia només 27 anys. En plena joventut, Calassanç de Llavaneres donà prova d'una maduresa teològica fora de sèrie, també d'un talent prodigiós, i alhora d'una extraordinària retentiva i d'una gran capacitat de treball i de síntesi, especialment en els seus primers compendis de teologia moral i dogmàtica, que preparà amb tanta cura i solvència, i que li valgueren una gran acceptació.⁹⁴

Aquesta gran quantitat d'obres publicades pel cardenal, acreditant, a bastança, la seva gran fecunditat i vàlua com a escriptor eclesiàstic;⁹⁵ i si bé hom no pot qualificar-lo pròpiament d'investigador, sí que cal reconèixer-lo com un gran divulgador de sòlida i vasta erudició que, des de la seva gran capacitat de síntesi, sabé recopilar i harmonitzar el bo i millor de la patristica⁹⁶ i l'escolàstica.⁹⁷ No pas en

CORTS I BLAY, *Regests de la documentació...* (Vol. II) p. 58-59: «Intents de traslladar Torras i Bages a Burgos».

94. La primera compilació i síntesi de teologia escolàstica, la preparà mentre era guardià del convent d'Igualada, amb la llicència eclesiàstica del bisbat de Barcelona, i amb el permís d'Egidi de Cortona (ministre general), de Joaquim de Llavaneres (comissari apostòlic), d'Exuperi de Prats de Molló (comissari provincial dels caputxins de Tolosa) i de Llorenç de Pià (guardià del convent de Manresa); vg. *Compendium Theologiae Dogmaticae [...]* Auctore R.P.Fr. Josepho a Calasancio a Llavaneras, *Ordinis Minorum Capuccinorum*. Barcinone, Ex. Typis Immaculae Conceptionis, 1881. Exhaustida l'obra, l'any 1882 ja hi hagué una primera reedició.

95. Un primer balanç de l'obra escrita del cardenal l'abastà ANDREU DE PALMA DE MALLORCA, «El Cardenal Vives y Tutó. Estudio bibliográfico»: *EstFr.* 60 (1959) p. 247-266.

96. Vg. NOLASC DEL MOLAR, «El cardenal Vives a través de algunas de sus obras patristicas»: *EstFr.* 57 (1956) p. 113-130.

97. El doctor Pla i Deniel, essent canonge de Barcelona, escriví: «Mucho se engañaría quien le tuviere por un vulgar compilador. Su Compendio de Teología Moral, el cual no es solo de compilación, sino que contiene soluciones, orientaciones y advertencias, hijas de su seguro criterio»; vg. E. PLA DENIEL, «El hombre de ciencia»: *Correo Josefino* XVII (1913) p. 334-336. El pare Miquel d'Esplugues, per la seva banda, escriví: «La seva erudició en matèria de pietat catolico-romana tenia quelcom d'inaudit [...] una ciència pregona i extensíssima en Teologia dogmàtica, en Moral, en Dret, en Sagrada Escripura, en Patrologia, en tots els camps del saber eclesiàstic»; vg. MIQUEL D'ESPLUGUES, *Semblances...* p. 97-98.

va, alguns contemporanis afirmaven que el cardenal Vives era talment «una biblioteca vivent», i a ell recorrien bona part dels dicasteris del Vaticà per consultar-li les interpretacions més exactes de les sentències i textos patristics, bo i sabent que llavors, a Roma, «Vives fa tutto», Vives ho fa tot i, també, «Vives è tutto», Vives ho és tot. Tot en el camp dels afers i instàncies de govern eclesiàstic;⁹⁸ tot, en el camp de l'erudició patristica i teològica. De fet, la seva extensa producció bibliogràfica és una clara testimoniança de la seva enorme fecunditat intel·lectual, i indiscutiblement col·loca la seva figura entre els principals escriptors eclesiàstics del nostre país. «Vives è tutto», els murmuradors de la Roma de Pius X⁹⁹ pronunciaven d'aquesta faisó, a la italiana, el nom del cardenal caputxí, donant a entendre que el cardenal Vives gaudia a la Santa Seu d'una mena «d'omnipotència». L'acudit és una mica exagerat si es té en compte, d'una banda, la personalitat i fermesa de Pius X¹⁰⁰ i, per l'altra, el fort influx, també, dels cardenals Gasparri, De Lai i Merry del Val,¹⁰¹ de manera que no s'ha d'atribuir, però, exclusivament a l'influx de Vives i Tutó la

98. «Tot» (tutto) ja ho era molt abans de ser cardenal. Per exemple, l'any 1884, mentre gestionava la unió dels caputxins hispans amb la cúria generalícia de Roma, donava notícia de les seves manfasserries tot escrivint al seu germà fra Joaquim que: «La calma de Roma es sagrada, es santa, es providencial. Déjanos hacer, pues no dormimos; pero no olvides lo que es Roma»; vg. Carta, s.d., de Calassanç de Llavaneres a Joaquim de Llavaneres (APCC, *Fons personals: Vives i Tutó*, Llig. A-10-1 al 22, s.f).

99. A propòsit dels murmuradors, el cardenal Vives preparà el recull titulat: *Lectiones SS. Patrum contra murmuratores, seu contra amaritudinem cordis oris et iudicii ad usum praesertim utriusque cleri. Adiectis precibus et adnotationibus edidit Fr. I.C. Card. Vives, O.M. Cap. Romae, Typis Artificum a S. Ioseph, 1902*. Sobre la vida i pontificat de Pius X, entre molts altres estudis, vegeu l'equilibrada aproximació biogràfica elaborada per Charles LEDRÉ, *Pie X*, París, Spes, 1952.

100. El caputxí Frederic Raurell presenta la figura de Pius X com «un home de govern no manipulable»; vg. F. RAURELL, *L'antimodernisme i el cardenal Vives i Tutó*, Barcelona 2000, p. 565-575. També el cardenal Merry del Val, Secretari d'Estat de Pius X, per la seva banda, coincideix en dibuixar-nos la figura del papa Sarto com «el Pontífice de la dulcísima fortaleza [...] no había en él ninguna debilidad»; vg. R. MERRY DEL VAL, *El Papa San Pio X. Memorias*, Madrid 1954, p. XII i 39.

101. D'aquesta influència compartida dels cardenals Vives, De Lai i Merry del Val, se'n féu ressò la premsa italiana ran la mort de Vives i Tutó; vg, per exemple, *La Tribuna*: «Vives uno dei consiglieri intimi ed ascoltati da Pio X, missione che egli avrebbe disimpegnato insieme col cardinale Segretario di Stato, Raffaele Merry del Val, e col cardinale Gaetano De Lai, segretario della S. Congregazione Concistoriale»; reproduït a *EstFr.* (extr. 1913) p. 179-180.

responsabilitat de totes les decisions papals.¹⁰² Tanmateix, aquell joc de paraules de «Vives è tutto» és molt indicatiu del notable pes del caputxí de Llavaneres a la Roma del papa Sarto, tant, que tal com escriviren Josep Carner¹⁰³ i el pare Antoni M. de Barcelona, l'actuació de Vives i Tutó restarà íntimament unida a la del papa Pius X.¹⁰⁴ No pas en va, el 7 de setembre de 1913, en saber el Papa la mort del cardenal caputxí, plorós afirmà que l'Església estava de dol,¹⁰⁵ puix s'acabava de perdre l'amic més fidel de la Santa Seu,¹⁰⁶ un amic i

102. Amb tot, ran la mort de Vives i Tutó, el periòdic anglès *The Tablet*, (Londres, setembre de 1913), afirmava que, durant més de deu anys, Vives i Tutó havia estat el més fidel i actiu instrument al servei de Pius X i, alhora, esmenta que fou el primer prelat que interessà al Papa sobre els estralls que podia causar a la fe catòlica el modernisme teològic. I, a més, assenyala també, que, a excepció del cardenal Merry del Val, secretari d'estat, Vives i Tutó era el cardenal que més freqüentment visitava el Sant Pare. Ran de la mort de Vives i Tutó, els seus germans caputxins, en aquest mateix sentit, escriviren que: «De los actos más importantes del Pontificado de Pío X, en los cuales colaboró Vives y Tutó, uno fué la encíclica *Pascendi* sobre la cuestión antimodernista [...] lucha antimodernista que el Cardenal Vives inspiró y dirigió siempre con tesón. Puede decirse que con el cardenal finado ha desaparecido el único verdadero y eficaz consejero de Pío X, el autor más serio de la política pontificia en los diez años de Pontificado de Pío X»; vg. S. de SANTIBÁÑEZ, «El cardenal Vives y Tutó»: *MenSer*: XXXI (1913) p. 582 i, també, vg. *EstFr*. (extr. 1913) p. 196, etc.

103. «Pius X l'ha tingut per assessor influentíssim, de tal manera que'l nom del Cardenal Vives anirà sempre més unit amb la història de la forta revifalla sacramental i la lluita estreta amb el Modernisme»; vg. Josep CARNER, «En la mort del Cardenal Vives»: *Lo Missatger* XXI (1913) p. 345.

104. Ho reconeix, també, el periòdic oficial de l'Orde caputxí: «Smmo. Domino nostro Pío X, ob pietatem, scientiam et animi rectitudinem fuit carissimus; in ejus consiliis magnam habuit partem»; vg. *Analecta OFMCap*. XXX (1913) p. 50. Semblantment, els frares dominics de Salamanca, escriviren que Vives i Tutó fou «uno de los cardenales de más confianza del Papa Pío X, y según testimonios autorizados, el Cardenal que más influyó en la obra político-religiosa del actual Pontificado»; vg. *La Ciencia Tomista* VIII (1913) p. 285-286, afirmació ratificada pels jesuïtes que en la necrologia publicada, assenyalaren que fou un cardenal: «entrañablemente querido del Papa Pío X, que le escogió por confesor y confidente»; vg. *Razón y Fe* XXXVII (1913) p. 267.

105. «El Cardenal Nava fué el encargado de dar a Su Santidad la triste noticia, que le conmovió mucho. El Papa dijo que con su muerte la Iglesia se hallaba vestida de luto»; vg. *AdSer*. XIV (1913) p. 421.

106. Hi ha diverses testimoniances com, per exemple, la que recollí el doctor Gregorio Modrego ran mateix de la mort del cardenal Vives: «Del Santo Padre mereció que, al saber su muerte, dijese lo que refiere un autorizadísimo testigo con estas palabras: 'Il Santo Padre con gli occhi gonfi di lacrime ha detto *Abbiamo perduto l'amico più fedele della Santa Sede*'; vg. *Correo Josefino* XVII (1913) p. 306-308.

conseller¹⁰⁷ que l'assessorà al llarg de, pràcticament, tot el seu pontificat,¹⁰⁸ tal com ho testimoniaren eminents prelats, com els cardenals Pietro Gasparri¹⁰⁹ i Augusto Silj,¹¹⁰ durant el procés de beatificació del papa Sarto i com ho avala, també, la seva lluita antimodernista a través dels seus vots a les sessions de la Congregació del Sant Ofici, de l'Índex, i d'Afers Extraordinaris, i tal com ho reconegueren, també, el ja esmentat escriptor Josep Carner i el pare Miquel d'Esplugues¹¹¹ en el número extraordinari de la revista *Estudios Franciscanos* dedicada al cardenal: «No es temeridad afirmar que,

Aquestes paraules foren dites a monsenyor Mella di S. Elia: «Basta transcribir las expresivas palabras de Su Santidad Pío X a su Camarero Secreto Participante, Monseñor Mella di S. Elia, que le comunicó la noticia de su muerte: *Abbiamo perduto l'amico più fedele della Santa Sede*» (ibídem, p. 332).

107. El pare Pacífic de Vilanova, a propòsit d'això, escrivia a un periòdic barceloní: «Consejero íntimo de dos Papas en momentos muy difíciles para la Iglesia. El cardenal Vives fué uno de los hombres que con una ortodoxia sanísima intervino en las cuestiones más difíciles de la época. Intervino en cuestiones tan complejas como la invalidez de las Órdenes Anglicanas, el modernismo que amenazaba la Iglesia con más violencia que el mismo protestantismo»; vg. *Destino* (Barcelona, 2 de setembre de 1950), s.f.

108. Ho manifestà, explícitament, el doctor Franchi ran de la mort del cardenal, en afirmar que, Vives i Tutó, havia estat «entre los colaboradores de Pío X el más querido, el más asiduo, el más laborioso, el más... ¿por qué no decirlo?, el más desinteresado. En la obra político-religiosa de este Pontificado supo imprimir, como características, las expresiones sinceras de su pensamiento y de sus ideales. Es imposible investigar en la claridad luminosa de la obra de Pío X sin percibir el reflejo de la influencia ejercida por el cardenal Vives»; vg. *MenSer.* XXXI (1913) p. 582. Semblantment, el periòdic italià *Corriere della Sera* rere la mort de Vives i Tutó declarava que: «Il dotto e pio frate spagnuolo elevato alla porpra, fu realmente —tra i pochissimi collaboratori di Pio X— il più caro, il più assiduo, il più laborioso. È impossibile perciò prospettare nella sua vera luce l'opera di Pio X senza seguire, passo a passo, l'influenza che su di essa ha esercitato il cardinali morto ora in modo... si può dire prematuro, contando egli appena 59 anni»; reproduït a *EstFr.* (extr. 1913) p. 181.

109. «Il Servo di Dio aveva posto la sua fiducia particolarmente in tre cardinali: Vives y Tutó, Merry del Val e De Lai»; vg. *Romana Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Pii Papae X. Positio super introductione causae, 1942. Processus Romanus*, Romae 1942, test. 46 i, també, *Positio super virtutibus*, Roma 1949, p. 456.

110. «Nel prendere delle decisioni importanti, il Servo di Dio si consigliava specialmente coi Cardinali Vives y Tutó, Merry del Val e De Lai» (ibídem, p. 276).

111. A propòsit de la vinculació de Carner amb el pare Miquel, vg., J. CARNER: «El meu deute»: *Criterion* XI (1935) p. 383 i, també, J.A. PALOMA, «Del P. Miquel d'Esplugues i els escriptors»: *EstFr.* 86 (1985) p. 233-237.

después del papa Pío X, y juntamente con Pío X, el debelador más grande del modernismo ha sido nuestro insigne Purpurado. Su nombre glorioso irá perennemente unido, en la historia de la Iglesia, a ese cúmulo de errores contemporáneos».¹¹² A més, el pare Esplugues no s'estigué pas d'escriure que, atès l'activisme de Vives i Tutó en la lluita antimodernista, els progressistes «l'anomenaren intransigent, i inspirador formidable de totes les intransigències, per les quals durant el període àlgid de la lluita antimodernista afirmen alguns que s'ha caracteritzat la política catòlico-romana».¹¹³ Miquel d'Esplugues, de profundes conviccions neo-tomistes,¹¹⁴ estava molt agraït a Vives i Tutó, car des de Roma el protegí en moltes de les seves iniciatives i projectes.¹¹⁵ En efecte, els caputxins de Catalunya gràcies al proteccionisme del «poderós» cardenal caputxí¹¹⁶ assoliren un peculiar esperit d'independència que els caracteritzà arreu de l'Orde,¹¹⁷ i sota aquesta

112. Vg. MIQUEL D'ESPLUGUES, «El Eminentísimo Cardenal Vives. Observaciones y apuntes para un estudio»: *EstFr.* (extr. 1913) p. 18 i, també, Josep CARNER, «En la mort del Cardenal Vives»: *Lo Missatger* XXI (1913) p. 344-345. Complementàriament, vegeu, Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana de la Il·lustració a la Renaixença*, Montserrat 1984, p. 730: «L'ample i pregon coneixement de les doctrines modernistes de l'època i llur clara refutació, amb totes les seves més àmplies ressonàncies polèmiques aplegades en aquestes *Cartas [a un Director de Seminario]*, confirmen el fet, cada dia més provat històricament, de la seva personal cooperació amb el papa Pius X en l'elaboració directa dels documents jeràrquics antimodernistes».

113. Vg. MIQUEL D'ESPLUGUES, *Semblances...* p. 113.

114. Vg. BASILI DE RUBÍ, «Neoescolasticisme del Pare Miquel d'Esplugues i dels seus col·laboradors»: *EstFr.* 83 (1982) p. 37-78.

115. «La Provincia en peso de Menores Capuchinos de Cataluña, que tanto debe al Eminentísimo Purpurado»: *EstFr.* II (1908) p. 642.

116. Com s'ha dit més amunt, el cardenal Vives era membre activíssim de diverses Congregacions romanes i, sobretot, prefecte de la Congregació de Religiosos. Vg., per exemple, la carta de Rupert M. de Manresa a Joaquim de Llavaneres (Roma, 23 juny 1900): «A su hermano le han nombrado de Propaganda Oriental, de suerte que son seis, y las más importantes, las Congregaciones de las cuales es miembro»; id. (Roma, 8 de gener de 1900): «El Eminentísimo acaba de ser nombrado Gran Inquisidor General, lo cual ya sabe que equivale aquí al Gran Toisón de Oro. Hoy se hará público en Roma» (APCC, ibídem, Llig. A-10-13, s.f). El govern hispà condecorà Vives i Tutó amb la Creu de Carles III, l'any 1901: «Honrosa distinción. Según vemos en la prensa, por Real Orden ha sido condecorado con la Gran Cruz de Carlos III, libre de gastos, nuestro Emmo. Cardenal Vives y Tutó, gloria de la Orden Capuchina»; *AdSer.* II (1901) p. 31.

117. Així ho manifestava el procurador general de l'Orde en una minuta (datada

ombra protectora de Vives i Tutó¹¹⁸ tiraren endavant, tant sí com no, amb l'obra de d'edificar el santuari de Pompeia a l'avinguda Diagonal de Barcelona,¹¹⁹ aconseguint, també, el beneplàcit per a la fundació

a Roma el 5 de febrer de 1918), adreçada a la Congregació de Religiosos: «Mentre vivia S. Emza. il Card. Vives, il quale era alunno della Provincia di Catalogna, i Superiori di questa Provincia furono spesso sostenuti da S. Eminenza, e qualche volta anche contro la volontà espressa della Curia Generalizia. Il risultato fu che poco a poco un certo spirito di indipendenza invase la Provincia verso i Superiori Maggiori di Roma. Nondimeno le difficoltà si limitavano allora alla Residenza detta 'La Diagonal' eretta a Barcellona in un modo poco in armonia con lo spirito dell' Ordine»; (AGRoma, G 40 *Catalonia*, Sectio II: *Acta Ordinis*, s.f). Després de la mort del cardenal, els caputxins de Catalunya comptaren, també, amb el 'proteccionisme' de l'influent Joaquim de Llavaneres, germà del cardenal Vives, el qual Francesc Cambó, en les seves memòries, descriví com a 'despert' i 'entremaliat': «El Pare Joaquim [M. de Llavaneres], un caputxí intel·ligent, entremaliat, despert, que emparant-se en l'immens prestigi que tenia el seu germà, actuava a Roma amb una audàcia i una imprudència extraordinàries»; vg. F. CAMBÓ, *Memòries*, Barcelona 1981, p. 204.

118. El secretari del cardenal elogià aquest 'proteccionisme', fruit de la bondat i esperit de servei del purpurat caputxí envers tothom, en una carta que adreçà al pare Joaquim, germà del prelat. Tanmateix, es planyia que tot això li dificultés la redacció de les obres teològiques que tenia projectades: «De su extrema bondad y condescendencia se abusa no poco, no solo con daño de su escasa salud sino aun con menoscabo de trabajos que tiene entre manos. Si no fueran estas condescendencias que le ponen y absorben en trabajos que distan mucho de ser de su incumbencia, se le haría fácil dar un fuerte empuje a trabajos serios, menos de tijera, que tradujeran toda la riqueza de su valer intelectual. Ahora he recabado de él que la colección de Exposiciones del Padre Nuestro que quiere publicar, vaya precedida de un estudio teológico suyo propio, y que las exposiciones solo tengan lugar de apéndice y como documentación. Quiere también reproducir opúsculos teológicos de San José escritos en pasados siglos»; carta de Rupert M. de Manresa a Joaquim de Llavaneres, 4 de abril de 1901 (APCC, ibídem, Llig. A-10-13., s.f). La recopilació de comentaris al Parenostre es publicà l'any 1903 amb l'estudi introductori que reclamava el pare Rupert, el qual ocupa 300 pàgines, i un apèndix de textos de 829 pàgines; vg. *Expositio in Orationem Dominicam iuxta traditionem patristicam et theologicam. Disposita a Fr. Iosepho Calasancio Card Vives, O.M.Cap.* (Roma 1903) 301 p.+ 841 p. La compilació de textos sobre sant Josep, al·ludits pel pare Rupert, foren publicats a Roma l'any 1907, amb un extens estudi introductori de 130 pàgines; vg. *Summa Iosephina ex Patribus Doctoribus Ascetis et Poetis qui de eximia dignitate S. Ioseph scripserunt. Collegit ediditque Fr. Iosephus Calasancius Card. Vives, O.M.Cap.* (Roma 1907) CXXXIV + 560 p. L'any 1904, el cardenal Vives, sense cap mena de nota introductòria, publicà un aplec de comentaris patristics al Magnificat; vg. *Expositiones SS. Patrum et Doctorum super Canticum 'Magnificat' Collegit ordinavit ediditque Fr. Iosephus Calasancius Card. Vives, O.M.Cap.* (Roma 1904) 827 p.

119. Vg. Valentí SERRA DE MANRESA, *La Provincia de framenors caputxins de Catalunya...* p. 207-226: «L'agosarada fundació de Pompeia».

del cardenal Casañas, bon amic dels caputxins car, el novembre de 1904, havia rebut, gràcies a les gestions del cardenal Vives i del pare Rupert,¹²⁰ el Pal·li (distintiu només d'alguns bisbes metropolitans!)¹²¹ per tal d'honorar la seu episcopal de Barcelona, en atenció als serveis prestats a la Santa Seu pel cardenal Vives i Tutó (nascut en el territori del bisbat de Barcelona), tal com ho testimonià el secretari del cardenal Vives qui, precisament, va rebre del papa Pius X, l'encàrrec de comunicar-ho oficialment al cardenal Casañas.¹²² El cardenal Vives

120. El cardenal Casañas ho reconeixia, explícitament, al pare Rupert: «Me he enterado de las activas gestiones practicadas por Vd. para obtener de nuestro Smo. Padre la consabida gracia [del Palio], quedando todos sumamente agradecidos al interés con que han procurado el Emo. Sr. Cardenal Vives y Vd. que se vea honrada la silla de Barcelona con un privilegio tan singular y extraordinario, que va a sorprender a todos. Cuenten Vdes. con la reserva más absoluta de mi parte hasta que sea un hecho oficialmente comunicado»: carta del cardenal Casañas a Rupert M. de Manresa, 28 març 1904 (APCC, *Fons personals: Rupert M. de Manresa*, Llig. B-10-12, s.f).

121. El cardenal Casañas maldà per afavorir els caputxins i desbloquejar la fundació de Pompeia, car tenia molt bona relació amb el «poderós» cardenal Vives i Tutó el qual, el novembre de 1904, rebé, com s'ha dit, per a monsenyor Casañas, l'honorífic Pal·li de mans del papa Pius X: «El 21 de Noviembre entregó y puso Su Santidad Pío X el Palio al Emmo. Cardenal Vives como Procurador del Sr. Obispo de Barcelona. El Excmo. y Rmo. Sr. Nuncio de Su Santidad [Aristide Rinaldini] se ha dignado ir a Barcelona a imponerlo a su eminencia, habiendo sido objeto de un recibimiento entusiasta de parte de la ciudad»; *MenSer.* 22 (1905) p. 90. A finals de 1903, el doctor Ricard Cortès es preguntava: «Espero con viva curiosidad el anuncio de una distinción pontificia otorgada a esta Diócesis [de Barcelona], ¿y qué será?»; carta de Ricard Cortès a Rupert M. de Manresa, 21 novembre 1903 (APCC, *ibídem*, Llig. B-10-13, s.f). Sobre la imposició del Pal·li al cardenal Casañas, efectuada a la catedral el dia de santa Eulàlia de 1905, fou tramesa una extensa relació de la cerimònia, redactada pel mateix Casañas, al cardenal Merry del Val; ASV-Segreteria Stato, Rub. 249, *Nunziatura di Spagna*, ff. 113-116: carta de S. Casañas a R. Merry del Val (Barcelona, 26 febrer 1905); regestada per R. CORTS I BLAY, *Regests de la documentació...* (Vol. II) p. 32.

122. Ran de la mort del cardenal Vives, el seu antic secretari escriví: «La Sede de Barcelona guardará de él [el cardenal Vives], una memoria que la hará insigne entre las sedes del orbe, y es el derecho que tendrán perpetuamente los Pontífices que rijan sus destinos de llevar el Santo Palio, o sea las insignias que sólo corresponden a las Sedes Metropolitanas. Nada más justo, decía el Papa a quien esto escribe [Rupert M^o de Manresa], y dándole el encargo de comunicar, al entonces Prelado Emmo. Cardenal Casañas, oficialmente esta concesión, nada más justo que el Papa conceda a la Sede de Barcelona el más ilustre privilegio, a cambio del presente valiosísimo que esta Sede [de Barcelona] hace al Papa dándole un auxiliar de tan raro mérito en la persona del Sr. Cardenal Vives»; vg. RUPERT M. DE MANRESA, «El Emmo. Sr. Cardenal Vives y Tutó»; *Boletín Dominical. Iglesia de Pompeya* IV (14 de setembre de 1913) p. 201-203. «Corrió también a cargo del P. Ruperto la redacción del dictamen

rebé, com a procurador del cardenal Casañas, el Pal·li de mans de Pius X.¹²³ A més, també el cardenal Vives i el seu secretari aconseguiren, amb gran alegria del senyor Duran i Bas¹²⁴ (que quan era ministre de Gràcia i Justícia, havia promogut a la Seu de Vic el doctor Torras),¹²⁵ el nomenament del doctor Cortès com a bisbe auxiliar¹²⁶ del cardenal

para la concesión y uso del sagrado Palio a la sede de Barcelona, habiendo él iniciado la idea y alcanzado el apoyo de SS. el Papa Pío X».

123. «Si debo ir a [a Roma] a principios o medianos de Julio, será regular que reciba de manos del Papa la imposición del S[anto] Palio; si debiera retardarlo mucho más, creo sería conveniente pedir al Papa hiciese comisión para que se me imponiese [*sic*] en ésta [Ciudad de Barcelona]. Habiendo sido su Ema. el Sr. Cardenal Vives, a quien se debe la gloria de la concesión de tan honrosa gracia, y Vd. que tanto trabajó en ello a nombre del Sr. Cardenal, deseo saber cuál es la opinión del Sr. Cardenal Vives sobre el particular. Como Vd. comprenderá, no habiendo yo intervenido en la petición ni directa ni indirectamente, hube de concretarme al recibir el breve por conducto del Sr. Nuncio, a dar las gracias al Papa y a Vdes., dejando lo demás a Vdes.»; carta del cardenal Casañas a Rupert M. de Manresa, 20 juny 1904 (APCC, *ibidem*, Llig. B-10-12, s.f.).

124. «Ya habrá supuesto Vd. con que satisfacción he sabido el nombramiento de D. Ricardo Cortés para obispo auxiliar de esta Diócesis [...] por la honra que recibe el interesado, antiguo discípulo mío y de cuyo hermano lo soy yo de leche, habiendo estado unidos ambos con la más estrecha amistad desde nuestra infancia»; carta de M. Duran i Bas a Rupert M. de Manresa, 24 març 1903 (APCC, *ibidem*, B-10-12, s.f.). Aquesta carta no figura pas entre les publicades de Duran i Bas al pare Rupert, a cura de Borja de RIQUER i PERMANYER, dins *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.

125. «Ya puede Vd. imaginar cuanto me satisface lo que Vd. dice del Dr. Torras [i Bages]. Con verdadero orgullo recuerdo que le he llevado a la Sede de Vich, y con verdadero orgullo recojo las injurias con que se me ha favorecido por este nombramiento»; carta de M. Duran i Bas a Rupert M. de Manresa, 6 de novembre de 1902 (APCC, *ibidem*, Llig. B-10-12, s.f.). Aquesta interessant carta tampoc fou publicada per Borja de RIQUER dins *Epistolari polític...*

126. «Agradezco muy de veras al Emo. Sr. Cardenal Vives y a Vd. el interés que se toman por mi salud y descanso ofreciéndose a trabajar para que se me conceda obispo auxiliar; y a propósito de esto he de manifestarle mi modo de pensar que coincide con el Sr. Obispo de Vich [J. Torras i Bages], y será sin duda el de todos [...] Vino a ésta el Sr. Obispo de Vich, y nos pareció que convendría 1º, en que el nombramiento sea el del Dr. Cortés, mi actual Vicario General [...] Realmente es conveniente se me conceda obispo auxiliar, pues el peso de esta mitra es insoportable para una sola persona»; carta del cardenal Casañas a Rupert M. de Manresa, 7 febrer 1902; (APCC, *ibidem*, Llig. B-10-12, s.f.). El mes de juny li tornava a escriure des de Castellar del Vallès «a donde he venido para despachar algunos asuntos que no me sería fácil despachar desde Barcelona por falta de tiempo. La Reina no contestó a la carta en que le pedía

Casañas. Per això no és gens estrany que Salvador Casañas, quan regia la seu de Barcelona, afavorís els caputxins de Catalunya en llur projecte d'establir-se a la Diagonal de Barcelona, car n'havia rebut moltes mercès com, per exemple, el nomenament de xantre de la catedral del doctor Gaietà Barraquer¹²⁷ i, també, alguns anys abans, l'agilitació de la canonització de sant Josep Oriol,¹²⁸ una causa històrica¹²⁹ que s'havia reprès a finals de l'any 1896.

obispo auxiliar; tampoco me dice nada el Sr. Ministro de Gracia y Justicia a quien manifesté mi deseo cuando estuve en Madrid con motivo de la proclamación de Alfonso XIII, de consiguiente creo no podrán quejarse si en vista de su silencio prescindiendo de ellos y me dirijo directamente al Papa [...] pero prefiero [saber] antes el pensamiento de Vdes. [Vives i Rupert]»; carta del cardenal Casañas a Rupert M. de Manresa, 10 juny 1902 (APCC, ibídem, Llig. B-10-12, s.f). Pocs dies després, ja des de Barcelona, escrivia al pare Rupert: «Incluyo dos cartas, una para el Sr. Cardenal Rampolla y otra para el Sr. Cardenal Vives, a quien recomiendo el buen éxito del Dr. Cortés para el cargo de mi obispo auxiliar»; *Id.*, 29 juny 1902 (APCC, ibídem, s.f).

127. «Hágame el obsequio de pedir a su Emcia. el Sr. Cardenal Vives que diga una palabra al Emo. Cardenal Rampolla, o al Emo. Card. Aloisi en favor de mi recomendado para la dignidad de Chantre de esta catedral, Dr. D. Cayetano de Barraquer. Digo esto, porque he sabido que pretende dicha dignidad uno de los capellanes de Montserrat [de la vía Giulia de Roma], Sr. Sobrevías, y que lo recomiendan el Emo. Cardenal Cretoni y el Emo. Cardenal Sancha, Arzobispo de Toledo. Puedo asegurar que el nombramiento del Dr. Barraquer será aplaudido y celebrado por toda la Diócesis»; carta del cardenal Casañas a Rupert M. de Manresa, 12 de maig de 1902 (APCC, ibídem, Llig. B-10-12, s.f). De fet, monsenyor Salvador Casañas podia estar ben tranquil car, segons reconegué el mateix cardenal Sancha, l'arquebisbe de Toledo no era gran cosa més que 'un rector de poble': «Esta diócesis es de las más pobres de España. El Alcalde de la capital es un modesto sastre, y el Ayuntamiento se compone de herreros, carpinteros y republicanos; éstos hostiles a la Iglesia. Tengo que ocuparme en obras y ministerios de un humilde cura-párroco de aldea: socorrer mendicantes, visitar enfermos y tratar jornaleros. Dichoso de mi si esa labor sirve para mi satisfacción y salvación. Aquí no quedan más ruinas y recuerdos históricos de lo que fue esta capital»; carta del cardenal Sancha a Rupert M. de Manresa, 18 de març de 1909 (APCC, ibídem, s.f). Òbviament, el nomenament del doctor Barraquer, per influència de Vives i Tutó, tirà endavant: «Mi estimado amigo P. Ruperto: un millón de gracias por el interés que se toma Vd. por todo lo mío, le agradezco la última noticia sobre el nombramiento del Dr. Barraquer»; carta del cardenal Casañas a Rupert M. de Manresa, 29 de juny de 1902 (APCC, ibídem, s.f).

128. Vg. *Diario de Barcelona* (setembre de 1913): «Como catalán y español tenía especial interés por las cosas de su patria, y su celo y actividad quedaron patentes en la canonización de San José Oriol, y en cuantos asuntos eclesiásticos se le habían interesado cerca del Vaticano»; text reproduït a *EstFr.* (extr. 1913) p. 171.

129. D'aquesta represa en donaren notícia els caputxins en la revista que

Amb la mort de Vives i Tutó,¹³⁰ ocorreguda a la «Villa Gamarelli» de les religioses adoratrius, edificada a Monteporzio Catone, prop de Frascati, el 7 de setembre de 1913, on s'havia retirat per tal de recuperar-se de les seves xacres, es perdia un dels eclesiàstics més influents en el pontificat de Pius X i, òbviament, en l'estructuració de l'Església contemporània. La seva la mort va ser glossada en moltíssimes i diverses publicacions d'arreu del món i fou molt sentida al Vaticà i, també, en el si de l'Església catòlica, especialment entre els frares caputxins de Catalunya.¹³¹ Abans del trasllat del cadàver a Roma —que fou amortallat amb l'hàbit caputxí—¹³² el bisbe de Frascati, monsenyor Cassetta, donà l'absolta, i les exèquies tingueren lloc el dia 12 de

publicaven per als tercerols: «El 15 diciembre [1896], celebróse en el Vaticano la Congregación ordinaria [...] fué discutida la reapertura de la causa de canonización del Beato José Oriol, presbítero, beneficiado de Santa María de los Reyes, en Barcelona»; vg. *MenSer*. XIV (1897) p. 58. Sobretot, vegeu la *Carta Pastoral del Emmo. y Rdmo. Sr. Cardenal Casañas, obispo de Barcelona, sobre la Canonización del Beato José Oriol*. Barcelona, Imp. Pau Riera, 1907.

130. Morí tot recitant jaculatories en llengua catalana: «aliasque preces in sua praedilecta lingua patria: *Jesús, Josep i Maria, vos dono el meu cor i l'ànima mia. Jesús, Josep i Maria en vostres mans entrego l'ànima mia. Jesús, Josep i Maria salveu l'ànima mia*»; vg. *Analecta OFM Cap.* XXX (1914) p. 55. Ho testimonia, també, l'escriptor Josep Carner: «A l'hora de la mort, el Cardenal Vives digué en català les seves oracions i jaculatories»; vg. J. CARNER, «En la mort del Cardenal Vives»: *Lo Missatger* XXI (1913) p. 346-347.

131. El mateix dia de la mort del cardenal Vives, 7 de setembre de 1913, rebia la consagració episcopal a Montserrat el pare Agustí Bernaus d'Artesa de Segre: «Amb veritable aturdiment d'esperit vàrem rebre ahir, a les deu del vespre, en lo precís moment que arribàvem de celebrar a Montserrat una festa íntima de la Província —ço és, la solemne consagració del Ilm. i Rvm. Mons. Bernaus— un telegrama amb aquestes precises i aterradors paraules: 'Morto santamente Cardinale'. Ha mort el català insigne, qui conreà dins del seu cor. perpètuament contrariat en els esplais de l'amor a sa terra»; (circular de Miquel d'Esplugues als convents, Sarrià 7 de setembre de 1913; ACPomp., *Circulars*, Capsa 37, s.f). Sobre aquesta consagració, vegeu, *El Apostolado Franciscano* 5 (1913) pp. 161-162: «Recibió la consagración episcopal en el real monasterio de Montserrat el día 7 del pasado mes [de septiembre de 1913], siendo consagrante el Ilmo. Dr. Torras y Bages, obispo de Vich y asistentes el Ilmo. de Gerona [Dr. Pol] y el Rmo. Padre Abad Coadjutor del Monasterio [Antoni M. Marcet], y padrino de consagración el M. Rdo. P. Miguel de Esplugas, Provincial de la Orden Capuchina».

132. «Se le amortajó con el hábito capuchino y fué puesto en un catafalco cubierto de flores, sosteniendo en las manos un crucifijo y adornado de la birreta cardenalicia»; vg. *AdSer*. XIV (1913) p. 421.

setembre a l'església de sant Agustí, amb cants de la Capella Pontificia dirigida personalment pel mestre Lorenzo Perosi, i foren presidides per monsenyor Donat Sbarretti, secretari de la Sagrada Congregació de Religiosos, i l'absolta anà a carrec del cardenal Gaietà De Lai que, juntament amb el cardenal Merry del Val i Vives, foren els que més lluitaren en contra del modernisme teològic. Les despulles del cardenal està previst que retornin a Llavaneres, però en el moment de redactar aquest article reposen, encara, en el panteó dels frares caputxins al cementiri de Campo Verano,¹³³ a Roma. Després de superar algunes dificultats,¹³⁴ es celebrà a la catedral de Barcelona, el dia 17 de novembre de 1913, un funeral, molt solemne, organitzat per Joaquim de Llavaneres i la Província caputxina de Catalunya, que presidí el bisbe de Girona, Francesc de Pol, amb prèdica de Josep Torras i Bages, bisbe de Vic, i amb l'assistència de diverses personalitats.¹³⁵ En l'oració fúnebre, Torras i Bages afirmà que el cardenal caputxí de Llavaneres li recordava Sant Jeroni per la seva gran humilitat, intel·ligència i austeritat de vida,¹³⁶ i algunes publicacions de Barce-

133. «Corpus translatum est ad Coemeterium Urbis in Agro Verano, et in communi fratri sepultura, sub umbra Basilicae S. Laurentii, suo in loculo tumultatum»; vg. *Analecta OFMCup.* XXX (1914) p. 56. Hi ha una làpida que diu: «Hoc in sepulcreto tumultatus quiescit / JOSEPHUS CALASANTIUS VIVES ET TUTO / ex Ordine Franciscalum Capulatorum / natione hispanus Cathalauniae regione / creatus a Leone XIII S. R. Eccle. Cardinalis / Tit. S. Adriani martyris», etc.

134. Joaquim de Llavaneres, el 10 d'octubre de 1913, escriví al cardenal Merry del Val: «En previsión de que el Sr. Obispo [Laguarda] pueda encontrar dificultades en algunos desafectos a mi hermano [el cardenal Vives] que hay en el Cabildo, para prevenir y conjurar todo tropiezo, creo que es indispensable que vaya yo a Barcelona provisto de una nota del Santo Padre [...] recomendando, tanto al Prelado como al Cabildo, faciliten y secunden, sin oponer el menor obstáculo, la ejecución de dicho proyecto, y conceda la Bendición Apostólica a todos los asistentes»; ASV, *Segreteria di Stato*, (1913) R. 2, f. 3, p. 22. Vegeu, també, *EstFr.* (extr. 1913) p. 243-244.

135. «Celebró de pontifical el Sr. Obispo de Girona [Pol], cantando la gran Misa de *Requiem* de Victoria el 'Orfeón Catalán'. Presidieron el imponente acto desde el presbiterio los Sres. Obispos de Barcelona, Vich y Córdoba (Argentina), tomando asiento en el mismo el capitán general D. Valeriano Weyler, Alcalde D. Joaquín Sagnier [...] El duelo lo presidía el Rmo. P. Joaquín Vives y Tutó, M.R.P. Miguel de Esplugas, Ministro Provincial y Definidores de ésta Provincia de Capuchinos»; vg. *EstFr.* (extr. 1913) p. 243-244 i, també, *RPop.* 84 (1913) p. 237.

136. Vg. «Oración fúnebre pronunciada por el Ilmo. Sr. Dr. D. José Torras y Bages, obispo de Vich, en los funerales que en la Santa Iglesia Catedral de Barcelona la Provincia Capuchina de Cataluña dedicó al Emmo. y Rmo. Fr. José Calasanz. Car-

lona el compararen a sant Ramon de Penyafort, atès el valuós servei prestat a l'Església de Roma i de Catalunya.¹³⁷

denal Vives y Tutó (17 de noviembre de 1913)»: *EstFr.* (extr. 1913) p. 223-242. I, sobretot, vg. J. TORRAS I BAGES, «El Cardenal Vives»: *Lo Missatger XXI* (1913) p. 346-347: «Recorda aquell altre Prevere Cardenal, Sant Jeroni, per la seva humilitat i austeritat de vida».

137. «Miembro esencial y activísimo de las Congregaciones Romanas [...] riñe la más importante batalla con el error moderno, y la Codificación del Derecho Canónico, continuando la obra de otro catalán imperecedero, San Raimundo de Peñafort»; vg. *La Hormiga de Oro XXX* (1913) p. 15, i *EstFr.* (extr. 1913) p. 168.